

Одеський
ЛІТЕРАТУРНИЙ
МУЗЕЙ

ДОДАТОК ДО ОДЕСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ APPENDIX TO ODESA CALENDAR

2026-2027

Цикл **МУЛЬТИ-
КУЛЬТУРНЕ
МІСТО** | The **MULTI-
CULTURAL
CITY** Series

ГРЕКИ В ОДЕСІ GREEKS IN ODESA

232

роки від заснування Одеси, 1794 р.
years since the founding of Odesa, 1794

611

рік від Коцюбеєва в хроніці Длугоша, 1415 р.
years since Kotsiubeiv in Długosz's chronicle, 1415

715

років від Джинестри на порtolанах Вісконті, 1311 р.
years since Ginestra on the Visconti portolans, 1311

*Одеса має чотири початки. Всі чотири – правдиві.
Odesa has four beginnings. All four are true.*

2576

років від грецьких поселень VI ст. до н. е.
years since the Greek settlements of the 6th c. BCE

ГАВАНІ ІСТРІАН — ПОНАД 2500 РОКІВ THE ISTRIAN HARBOUR IS OVER 2,500 YEARS OLD

Розкоп на Приморському бульварі, 2004 р.
Excavation on Prymorskyi Blvd, 2004

Пізніші дослідники ототожилили її з давнім поселенням під сучасним Приморським бульваром.

Місто Одеса рахує свої роки від 2 вересня 1794 року, від рескрипту Катерини II про будівництво військової гавані та купецької пристані на місці давнішого поселення Хаджибей. Але культурні шари на цих берегах старше від цієї події на цілі тисячоліття. Найглибший, найдавніший, грецький.

У VI столітті до нашої ери, у ході Великої грецької колонізації, переселенці з іонійських міст Малої Азії, Мілета, Клазомен, Хіоса, Самоса, заснували на північному узбережжі Чорного моря низку факторій і містечок.

Одна з таких грецьких апойкій виникла на території нинішнього історичного центру Одеси. Античний мандрівник Флавій Арріан у своєму «Периплі Понта Евксинського» другого століття нашої ери згадує в цих місцях гавань, названу Істріанською.

Наконечники стріл і дротиків із святилища / Arrowheads and spearheads from the sanctuary

The city of Odesa dates back to September 2, 1794, from the rescript of Catherine II on the construction of a military harbor and merchant pier on the site of the ancient settlement of Hadjibey. Yet the human presence on these shores predates that state act by millennia. Its deepest, oldest layer is Greek.

In the sixth century BCE, during the Great Greek Colonisation, settlers from the Ionian cities of Asia Minor, Miletus, Clazomenae, Chios, Samos, founded a network of trading posts and towns along the northern Black Sea coast. One such Greek apoikia arose on the territory of what is now central Odesa. The ancient traveller Flavius Arrian, writing in the second century CE in his *Periplus of the Euxine Sea*, mentions a harbour in this region called the Istrian. Later scholars identified it with the ancient settlement beneath today's Prymorskyi Boulevard.

The first traces of ancient Odesa surfaced by accident. In March 1823, a worker digging a ditch in Teatralnyi Lane came upon an ancient burial at a depth of a metre and a half. Soon afterwards, four more graves were unearthed near the Boffo House. The scholars Ivan Blaramberg and Ivan Stempkovsky began to gather these finds with professional care. In the mid-1960s, opposite the Londonska Hotel, builders stumbled on the foundations of ancient structures. "A city has been found," wrote the Odesa press at the time. Thirty years later it turned out they were right.

Since 1996, systematic excavations near the Vorontsov Palace have been carried out by an expedition of the South Ukrainian National Pedagogical University named after Konstantin Ushynsky, led by Andriy Krasnozhen. The

Античний початок
The ancient beginning

Перші сліди античної Одеси відкрилися випадково. У березні 1823 року робітник, що копав рів у Театральному провулку, на глибині півтора метра знайшов давнє поховання. Незабаром біля будинку Боффо натрапили ще на чотири. Дослідники І. П. Бларамберг та І. А. Стемповський почали збирати ці знахідки з професійною ретельністю. У середині 1960-х років навпроти «Лондонської» будівельники наштовхнулися на фундаменти давніх споруд. «Знайдено місто», писали тоді одеські газети. І, як з'ясувалося тридцять років по тому, не помилилися.

З 1996 року систематичні розкопки в районі Воронцовського палацу веде експедиція Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського під керівництвом Андрія Красножона.

Пік досліджень припав на сезон 2004 року. Між пам'ятником академікові Глушку і палацом було закладено великий розкоп. На п'ятий день, під сучасними трубами і кабелями, відкрилося античне місто. Комунікації не дійшли до давніх ям буквально на пів метра. Ці пів метра відділяли нас від часової дистанції у дві з половиною тисячі років.

Відкрито вісім непорушених пізніших будівництвом господарських комплексів середини VI століття до нашої ери, зернові ями, вирізані у скельному ґрунті і обмазані вапном. Знайдено тисячі фрагментів кераміки з майстерень Клазомен, Хіоса, Самоса. Античне зерно з цього узбережжя йшло

peak of the research came in the 2004 season. A large trench was opened between the monument to Academician Glushko and the Palace. On the fifth day, beneath the pipes and cables of the modern city, an ancient one revealed itself. Modern utility lines missed the antique pits by barely half a metre. That half-metre held a distance of two and a half thousand years.

Eight household complexes from the mid-sixth century BCE were uncovered untouched by later construction, grain pits cut into bedrock and lined with lime. Thousands of ceramic fragments were found, from the workshops of Clazomenae, Chios, and Samos. Ancient grain from this coast travelled the same route as it does today, toward the Mediterranean.

Fifty or sixty years later, at the beginning of the fifth century BCE, life in this part of the settlement fell silent. The soil covered the pits and preserved them intact until our own time.

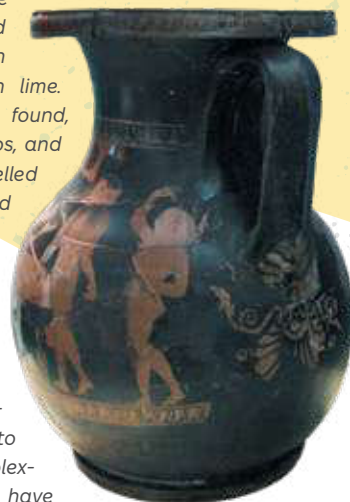
A separate story belongs to the sanctuary on Zhevakhova Hill, dedicated to Demeter, goddess of fertility. Ritual complexes from the fifth to fourth centuries BCE have been found here, containing arrowheads and spearheads, an omphalos (a sacred stone), and stamps on amphora handles. It is one of the oldest known temples of Demeter on the northern Black Sea coast.

The monument to the ancient Greek colonists, erected on Prymorskyi Boulevard at the excavation site, was solemnly unveiled on September 2, 2017, Odesa's City Day, symbolically joining the city's oldest historical layer with the date of its official founding.

In the 2025 and 2026 seasons the same expedition, now joined by colleagues from the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences

Фрагменти амфори, майстерні Хіоса, VI ст. до н. е. / Amphora fragments, Chios workshops, 6th c. BCE

Червонофігурна пеліка, Боспор, IV ст. до н. е. Red-figure pelike, Bosphorus, 4th c. BCE

тим самим маршрутом, що і сьогодні, до Середземномор'я.

Через 50–60 років, на початку V століття до нашої ери, життя в цій частині поселення завмерло. Ґрунт покритв ями і зберіг їх у первозданному вигляді до наших днів.

Окремий сюжет, святилище на Жеваховій горі, присвячене Деметрі, богині родючості. Тут знайдено ритуальні комплекси V–IV століть до нашої ери з наконечниками стріл і дротиків, омфалом (культовим каменем), клеймами на амфорних ручках. Це один із найдавніших відомих храмів Деметри на північному узбережжі Чорного моря.

Пам'ятник давньогрецьким колоністам, встановлений на Приморському бульварі на місці розкопок, урочисто відкрили 2 вересня 2017 р., у День міста, символічно поєднавши найдавніший шар історії Одеси з датою її офіційного заснування.

У сезонах 2025 і 2026 років та сама експедиція, тепер разом із колегами з Інституту археології НАН України, зробила відкриття за два квартали звідси, у квадраті приблизно сорок на сорок метрів між напівкруглим будинком № 8, фунікулером, пам'ятником Дюку і алеями південної частини бульвару. Спершу відкрили фундамент підпірної стіни прибережної артилерійської батареї, прибудованої до Хаджибейського замку з боку моря; основа цієї стіни виявилася врізаною просто в шар середини VI століття до нашої ери, і це вперше дало змогу простежити межу поселення Гавань Істріан з північного боку. Наступного сезону під тим самим пагорбом відкрили й саму вежу замку, діаметром вісім метрів, зі стінами завтовшки два з половиною метри. З'ясувалося, що османську фортецю збудували з каменів, узятих із руїн давньогрецького поселення, яке стояло тут за дві тисячі років до неї.

Історія Одеси відома нам не з одного початку, а з кількох. І перший з них, грецький. Історичний центр Одеси охороняється ЮНЕСКО як об'єкт всесвітньої спадщини, античні шари під Приморським бульваром, його найдавніший компонент.

Верхня частина лиштви вікна вежі, можливо бійниці, із замковим каменем, розкопки 2026 р. | Upper part of the tower's window frame, possibly an arrow slit, with its keystone, 2026 excavation season.

of Ukraine, made a discovery two blocks away, in a square roughly forty by forty metres between the semicircular building No. 8, the funicular, the Duke's monument and the boulevard's southern alleys. They first uncovered the foundation of a retaining wall belonging to a coastal artillery battery attached to the Hadzhibey fortress from the seaward side; the base of this wall turned out to be cut directly into a layer from the mid sixth century BC, allowing the northern boundary of the Harbour of Istrians settlement to be traced for the first time. The following season, beneath the same rise, they uncovered the fortress tower itself, eight metres in diameter, with walls two and a half metres thick. It emerged that the Ottoman fortress had been built from stones taken from the ruins of the Greek settlement that had stood on the same spot two thousand years earlier.

The history of Odesa is known to us not from one beginning but from several. The first is Greek. The historic centre of Odesa is protected by UNESCO as a World Heritage site; the ancient layers beneath Prymorskyi Boulevard are its oldest component.

КЕРІВНИКИ-ГРЕКИ — З ПЕРШИХ РОКІВ GREEK LEADERS — FROM THE VERY FIRST YEARS

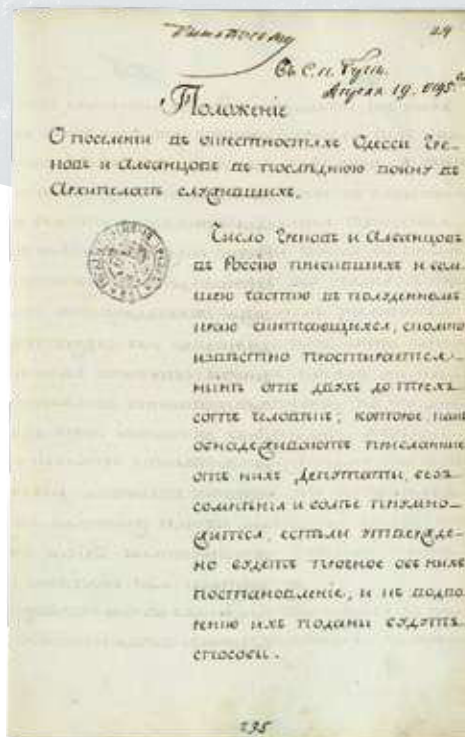
У перші тридцять років Одеси місто фактично складалося з двох форштадтів, Військового і Грецького. І керували ним здебільшого греки.

19 квітня 1795 року Катерина II затвердила подання графа П. О. Зубова про поселення в Одесі та околицях греків і албанців, переселенців з архіпелагу. Для них збудували 53 будинки, виділили близько 15 тисяч десятин землі, звільнили на десять років від податків.

Ще до появи Одеси, у перехідний період від Хаджибея до нового міста, комендантом Хаджибейської, а згодом Одеської фортеці був Григорій Степанович Кир'яков. Близько року він фактично виконував обов'язки керівника міста, поки з Петербурга не прибув де Рібас.

Наприкінці XVIII століття шість греків обіймали посаду бургомістра одеського магістрату, Леондарі Бердон, Афанасій Кессоглу, Іван Дестуні, Іван Кафеджі, Федір Флогаїті, Георгій Патеракі. У «іноземному» магістраті з чотирнадцяти ратманів одинадцять були греками.

Афанасій Кессоглу, перший опікун і бургомістр, домогся визнання Одеси містом, права на власні податки і першим порушив питання про Порто-Франко. Він же затвердив перший герб Одеси 1798 року.

Указ 1795 року графа Зубова про поселення греків і албанців. Оригінал документа. Count Zubov's 1795 decree on the settlement of Greeks and Albanians. Original document.

Шість разів на чолі міста Six times at the helm of the city

Герб Одеси 1798 року, затверджений завдяки Кессоглу / Odesa's 1798 coat of arms, secured by Kessoglou

In its first 30 years, Odessa effectively consisted of two districts, the Military District and the Greek District. And for much of that time, the city was governed by Greeks.

On 19 April 1795, Catherine II approved a proposal by Count Platon Zubov to settle Greeks and Albanians, resettlers from the archipelago, in and around Odessa. Fifty-three houses were built for them, nearly 15,000 desyatinas of land were allocated, and they were exempted from taxes for ten years.

Even before Odessa came into being, in the transitional period from Hadzhibey to the new city, Grygoriy Stepanovych Kiryakov served as commandant of the Hadjibey and later the Odessa fortress. For about a year he effectively acted as head of the city, until de Ribas arrived from St Petersburg.

By the end of the eighteenth century, six Greeks held the office of burgomaster in Odessa's magistrate, Leondari Berdon, Athanasios Kessoglou, Ivan Destuni,

Взимку 1796 року, після смерті Катерини II, новий імператор Павло I скасував усі привілеї, дані молодому місту. Тоді Іван Дестуні, наступний бургомістр, надіслав імператору віз апельсинів як подарунок і прохання.

Афанасій Кессоглу, перший бургомістр і опікун греків / Athanasios Kessoglou, 1st burgomaster and guardian of the Greeks

Особливий сюжет пов'язаний з Іваном Амбросіо. Патент на бриг «Ахілей», виданий йому як каперу, сьогодні зберігається в Національному музеї Афін. Багато одеситів вважали таких греків піратами, саме через подібні патенти, що дозволяють поєднувати комерційні інтереси з боротьбою за визволення Греції через захоплення османських кораблів. Насправді це було каперство, узаконена морська війна проти ворожого флоту, санкціонована патентом, а не піратство. Амбросіо, двічі міський голова Одеси, водночас керував одеською філією Філікі Етерії.

Павло привілеї повернув. Сьогодні в Одесі стоїть пам'ятник цьому апельсину.

Будівництво гавані й перших вулиць вели солдати армії Суворова разом з рядовими Одеського грецького піхотного дивізіону.

Упродовж XIX століття греки шість разів обиралися міськими головами Одеси, Іван Кафеджі (1800–1803), Іван Амбросіо (двічі, 1806–1809 та 1821–1824), Дмитро Інглезі (1818–1821), Костянтин Папудов (1842–1845) і Григорій Маразлі, що очолював місто із 1878 по 1895 рік, сімнадцять років поспіль. Грецька громада Одеси довірила Маразлі керувати собою довічно, про що є відповідний протокол у архіві товариства.

Ivan Kafedzhi, Fedir Flogaiti, and Georgiy Paterraki. In the "foreign" magistrate, eleven of fourteen councilmen were Greek.

Athanasios Kessoglou, the first guardian and burgomaster, secured Odessa's recognition as a city, the right to its own taxation, and was the first to raise the question of Porto Franco status. He also approved Odessa's first coat of arms in 1798.

In the winter of 1796, after the

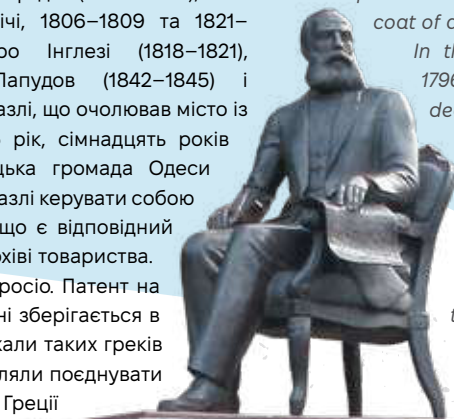
death of Catherine II, the new emperor Paul I revoked all the privileges granted to the young city. Ivan Destuni, the next burgomaster, sent the emperor a cart of oranges as a gift and a plea. Paul restored the privileges. A monument to that orange stands in Odessa today.

The construction of the harbour and the first streets was carried out by soldiers of Suworov's army together with the rank and file of the Odessa Greek Infantry Division.

Over the course of the nineteenth century, Greeks were elected mayor of Odessa six times, Ivan Kafedzhi (1800–1803), Ivan Ambrosio (twice, 1806–1809 and 1821–1824), Dmytro Inglezi (1818–1821), Kostyantyn Papudov (1842–1845), and Grigorios Maraslis, who led the city from 1878 to 1895, seventeen years in a row. Odessa's Greek community entrusted Maraslis to lead it for life, a corresponding resolution survives in the community's

Пам'ятник апельсину в Одесі
Monument to the orange in Odessa

Григорій Маразлі, міський голова 1878–1895 рр.
Grigorios Maraslis, City Mayor 1878–1895

Члени Одеського грецького благодійного товариства, у центрі Г. Г. Маразлі
Members of the Odesa Greek Charitable Society, G. Maraslis at the centre

При Маразлі Одеса вперше в Російській імперії отримала кінну залізницю, парове електроосвітлення, лікарню на Куяльницькому лимані, психіатричне відділення, дитячий садок, криті ринки, і найкращу на той час в'язницю. Дівіз родини Маразлі, «Честь більше почесі».

Іван Амбросіо і Дмитро Інглезі, разом із трьома іншими одеськими греками, у 1844 році отримали Орден Спасителя, найвищу нагороду щойно народженої Грецької Республіки. У 1827 році, коли Каподистрія став правителем Греції, саме одеські греки зібрали для нього три мільйони талерів, а згодом ще 150 тисяч франків і 400 тисяч рублів. Фактично, вони врятували долю молодого держави. Допомога на цьому не скінчилася. У 1867 році почесні громадяни Одеси Петро Раллі та Іван Вучина, грецький генеральний консул, зібрали в Одесі пожертви на грецький національний флот. На ці кошти було збудовано кілька військових і торгових кораблів.

Шість бургомістрів, шість міських голів, одна громада, одне місто.

Костянтин Папудов,
 міський голова 1842–1845 рр.
*Kostiantyn Papudov,
 City Mayor 1842–1845*

archive.

One particular story belongs to Ivan Ambrosio. The letter of marque for the brig "Achilles," issued to him as a privateer, is preserved today in the National Museum of Athens. Many Odesans regarded such Greeks as pirates, precisely because of patents like this one, which allowed commercial interests to be combined with the struggle for Greek liberation through the seizure of Ottoman ships. In fact this was privateering, lawful naval warfare against an enemy fleet authorised by letter of marque, not piracy. Ambrosio, twice mayor of Odesa, simultaneously headed the Odesa branch of Filiki Eteria.

Under Maraslis, Odesa became the first city in the Russian Empire to receive a horse-drawn tram line, electric street lighting, a hospital on the Kuyalnyk estuary, a psychiatric ward, a kindergarten, covered markets, and the finest prison of its time. The Maraslis family motto was "Honour above honours."

Ivan Ambrosio and Dmytro Inglezi, together with three other Odesa Greeks, received the Order of the Redeemer in 1844, the highest award of the newly born Greek Republic. In 1827, when Kapodistrias became Greece's governor, it was the Greeks of Odesa who raised three million thalers for him, followed by another 150,000 francs and 400,000 roubles. In effect, they saved the fate of the young state. The help did not end there. In 1867 the honorary citizens of Odesa Petros Rallis and Ivan Vuchina, the Greek consul general, raised donations in Odesa for the Greek national fleet. Several warships and merchant vessels were built with the money.

Six burgomasters, six mayors, one community, one city.

ГРЕЦЬКІ КАПІТАЛИ В ЕКОНОМІЦІ МІСТА GREEK CAPITAL IN THE CITY'S ECONOMY

В Одесі греки облаштувалися швидко. Приїхавши з материнською допомогою від Катерини II, вони додали до неї власні навички торговців і мореплавців, зручність Одеської гавані та власну заповзятливість. Вже до 1808 року одеська грецька громада розквітла, а сімейні торгові дома вийшли на ринки всієї Європи, Азії та Африки. Основним товаром була пшениця.

Грецькі страхові компанії з'явилися в місті одна за одною. У 1808 році засновано «Греко-російську страхову компанію» (Іван Дестуні, Феодор Серафіно, Іоан Петала). У 1813 році виникла «Компанія греків-страхувальників» (Іван Амвросіо, Ілля

Манесіс, Сергіос Ксідіас). У 1814 році відкрилася

«Торгівельна каса Одеси» (Феодор Серафіно, Іоан Петала, Мойсей Падзю). Віденська газета «Слово Гермеса» писала тоді, що грецька страхова компанія стала вигіднішою за французьку, а її керівники жертвували частину прибутку на лікарню і школу міста.

1817 рік увійшов в історію одеської грецької громади як рік «Благословенної

Банкір Сергіос Ксідіас
Banker Sergios Xydias

Печатка страхового товариства
Іллі Манесіса / Seal of Ilias
Manesis's insurance company

Greeks settled into Odesa quickly. Arriving with support from Catherine II, they added their own skills as traders and seafarers, the natural convenience of Odesa's harbour, and their own enterprise. By 1808 Odesa's Greek community was flourishing, and family trading houses had reached markets across Europe, Asia, and Africa. Wheat was the principal export.

Greek insurance companies followed one another in quick succession. In 1808 the Greek-Russian Insurance Com-pany was founded (Ivan Destuni,

Fedir Serafino, Ioannis Petalas). In 1813 came the Company of Greek Insurers (Ivan Ambrosio, Ilias Manesis, Sergios Xydias). In 1814 the Odesa Trade Fund opened (Fedir Serafino, Ioannis Petalas, Moisey Padzu). A Vienna newspaper, The Word of Hermes, wrote at the time that the Greek insurance company had become more profitable than its French counterpart, and that its directors donated part of their profit to the city's hospital and school.

Благословенна десятичка The Blessed Ten

Федір Родоканакі, банкір і судновласник
Fedir Rodocanachi, banker and shipowner

десятки», десяти найбагатших купців, Олександр Мавро, Дмитро Інглезі, Василь Янопуло, Ілля Манесіс, Олександр Кумбарі, Кірьякос Папахазіс, Іван Амвросіо, Дмитро Палеолог, Григорій Маразлі, Федір Серафіно. Їхній сукупний прибуток становив 10 мільйонів карбованців.

Окремої згадки заслуговує Василь Ставрови́ч Ксеніс (?–1851), єдиний грек, що пройшов усі масонські посвяти. Саме в його будинку на Малій Арнаутській, 18 та 28, за свідченням дослідника Г. Арша, жив і працював Еммануїл Ксанфос, один із засновників Філіки Етерії. Граф Ланжерон, керівник краю, називав Ксеніса у листі до канцлера Несельроде прикладом відчайдушного й активного етериста.

Григорій Іванович Маразлі (1774–1853), батько майбутнього міського голови, очолював колегіальний орган Філіки Етерії й

отримав найвищу нагороду

Греції. Дмитро Інглезі,

також керівник коле-

гійального органу

товариства, з

1822 року вхо-

див до Комісії з

влаштування в

Одесі Порто-

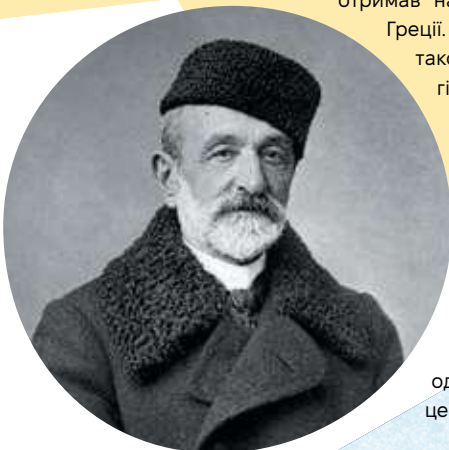
Франко. Режим

безмитної тор-

гівлі, який вони

закладали, зробив місто одним зі світових торгових центрів.

Серед інших знакових постатей, Лазар Марангопуло, начальник Одеського морського порту, учасник штурму

Стефан Ралі, засновник першого в Російській імперії товариства захисту тварин
Stefan Ralli, founder of the first animal protection society in the Russian Empire

Євстратій Петрококіно. Портрет з фонду Одеської національної наукової бібліотеки. | Evstraty Petrokochino. Portrait from the Odesa National Scientific Library collection.

received Greece's highest award. Dmytro Inglezi, also a leader of the society's collegial body, joined the commission organising Odesa's Porto Franco in 1822. The free-trade regime they helped establish made the city one of the world's trading centres.

Among other notable figures, Lazar Marangopulo, head of the Odesa sea-port and a veteran of the storming of Izmail, who donated his two-storey house on Bazarna Street to the Greek school. Evstraty Petrokochino, creator

The year 1817 entered the history of Odesa's Greek community as the year of the "Blessed Ten," the city's ten wealthiest merchants, Olexsandr Mavros, Dmytro Inglezi, Vasyly Yanopulo, Ilias Manesis, Olexsandr Kumbari, Kyriakos Papahazis, Ivan Ambrosio, Dmytro Paleologos, Grigorios Maraslis, and Fedir Serafino. Their combined profit reached 10 million roubles.

One figure deserves particular mention, Vasyl Stavrovych Xenis (?–1851), the only Greek known to have passed through every degree of Freemasonry. According to the researcher G. Arsh, it was in Xenis's house on Mala Arnautska Street, 18 and 28, that Emmanuel Xanthos, one of the founders of Filiki Eteria, lived and worked. Count Langeron, the region's governor, described Xenis in a letter to Chancellor Nesselrode as an example of a daring and active member of the Eteria.

Hrygoriy Ivanovych Maraslis (1774–1853), father of the future mayor, headed the collegial body of Filiki Eteria and

Перикл Родоканакі, творець першого одеського шампанського
Pericles Rodokanaki, creator of the first Odesa champagne

громади. Його син Перикл Родоканакі створив перше одеське шампанське.

Прибутки страхових товариств спрямовувалися і на освіту, перше товариство виділяло на комерційний ліцей 30 відсотків доходу, друге — 20, третє — 5, четверте — 7 відсотків.

Фонди Одеської національної наукової бібліотеки зберігають детальну документацію грецького благодійного товариства, звіти, статuti, портрети керівників, включно з бібліотекою і збіркою статей самого Григорія Маразлі. Ці матеріали доступні для подальшого дослідження в цифровому каталозі бібліотеки.

Ізмаїла, що подарував свій двоповерховий будинок на Базарній Одеському грецькому училищу. Євстратій

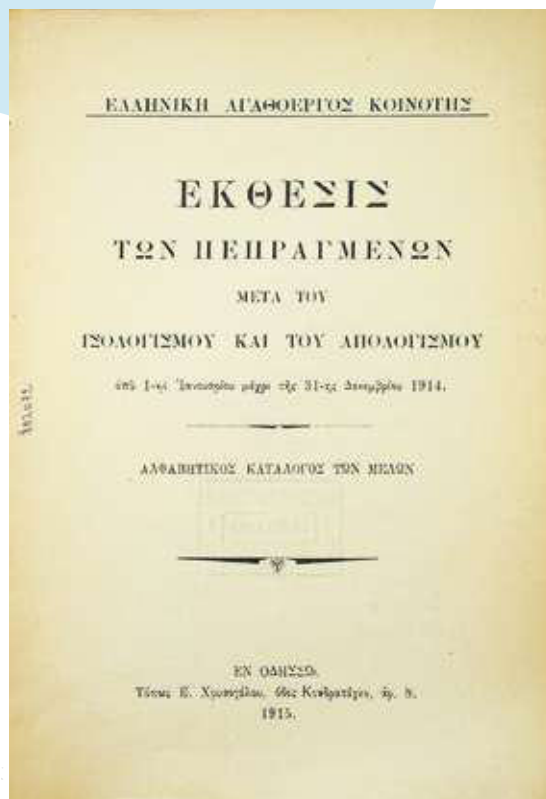
Петрококіно, творець першого універсального магазину в Одесі. Стефан Ралі, банкір і судновласник, співзасновник грецького благодійного товариства 1861 р., і засновник першого в Російській імперії товариства захисту тварин, аж до 1919 р. на його кошти по всій Одесі стояли миски з кормом і водою для безпритульних котів і собак. Федір Родоканакі, банкір і судновласник, багаторічний керівник грецької

of Odesa's first department store. Stefan Ralli, banker and shipowner, co-founder of the Greek Charitable Society in 1861, and founder of the first animal protection society in the Russian Empire, until 1919, bowls of food and

water for stray cats and dogs stood on Odesa's streets at his expense. Fedir Rodocanachi, banker and shipowner, long-serving head of the Greek community. His son Pericles Rodocanachi created Odesa's first sparkling wine.

Insurance company profits also funded education, the first company allocated 30 percent of its income to the commercial lyceum, the second — 20 percent, the third — 5 percent, the fourth — 7 percent.

The collection of the Odesa National Scientific Library preserves detailed documentation of the Greek Charitable Society, reports, charters, portraits of its leaders, including the library and collected articles of Grigorios Maraslis himself. These materials are available for further research in the library's digital catalogue.

Звіт Одеського грецького благодійного товариства. Фонд ОННБ.
Report of the Odesa Greek Charitable Society. ONSL collection.

ОДЕСЬКІ ГРЕКИ, ЩО ПРОСЛАВИЛИ ГРЕЦІЮ ODESA GREEKS WHO BROUGHT GLORY TO GREECE

Одеса виховала не лише власних керівників і меценатів. Вона виховала покоління греків, чиї імена назавжди увійшли в історію самої Греції.

Деметріус Вікелас (1835–1908) зростав і навчався в Одесі, перш ніж стати першим президентом Міжнародного олімпійського комітету. Він доклав багато зусиль, щоб Ігри І Олімпіади в Афінах 1896 року пройшли

успішно, і мав повне право сказати, відродження Олімпійських ігор означає перемогу еллінізму, а Афіни з гідністю довели, що зв'язок зі стародавньою Олімпією не втрачено. Після завершення перших Ігор Вікелас залишив пост президента МОК, проте залишався його членом до 1897 року, а останнє десятиліття життя присвятив літературній діяльності.

Костянтин Папаррігопулос (1815–1891) дитиною потрапив до Одеси, закінчив Рішельєвський лицей і став автором фундаментальної п'ятитомної «Історії грецької нації», праці, яка донині формує національну історичну свідомість

Деметріус Вікелас, перший президент Міжнародного олімпійського комітету
Demetrios Vikelas, first president of the International Olympic Committee

Греції. Тим самим шляхом, з Одеси через Рішельєвський лицей, пройшов і Олександр Різос-Рангавіс (1809–1892), політик, дипломат, поет, професор і археолог.

Каллірої Паррен (1861–1940) стала першою гречанкою-журналісткою, письменницею і видавцем, викладачем і першим директором Родо-

З Одеси – у велику історію *From Odesa to a Great History*

Odesa raised not only its own leaders and patrons. It raised a generation of Greeks whose names entered the history of Greece itself.

Demetrios Vikelas (1835–1908) grew up and studied in Odesa before becoming the first president of the International Olympic Committee. He worked hard to ensure the success of the first Olympic Games in Athens in 1896, and had every right to say that the revival of the Olympic Games marked the triumph of Hellenism, and that Athens had shown with dignity that the link with ancient Olympia had not been lost. After the first Games concluded, Vikelas stepped down as IOC president but

Костянтин Папаррігопулос, автор «Історії грецької нації» / *Konstantinos Paparrigopoulos, author of "History of the Greek Nation"*

remained a member until 1897, devoting the last decade of his life to literature.

Konstantinos Paparrigopoulos (1815–1891) came to Odesa as a child, graduated from the Richelieu Lyceum, and became the author of the monumental five-volume *History of the Greek Nation*, a work that shapes Greek national historical consciousness to this day. The same path, from Odesa through the

канакиївського жіночого училища в Одесі. Борець за права жінок у Греції, вона привезла з Одеси досвід, здобутий на ниві освіти.

Яннис Псіхаріс (1854–1929), грецький письменник і мовознавець, відстояв димотику як мову грецької художньої та ділової літератури; його книга «Моя подорож» стала маніфестом мовної реформи.

Філіки Етерія, таємне товариство, що готувало грецьку революцію, мала одеське коріння в буквальному сенсі. Ніколаос Скуфас (1779–1818) і Опанас Цакалов (1790–1851), двоє з трьох її засновників, як і третій, Еммануїл Ксанфос, працювали і жили в Одесі. Георгіос Лассаніс (1793–1870), ад'ютант Олександро-Іпсиланті, викладав у грецькому комерційному училищі, ставив п'єси зі студентами як актор, а в незалежній Греції став міністром фінансів.

Костянтин Вардалахос (1755–1830), «учитель нації», викладав і був другим директором Одеського грецького комерційного училища, автор багатьох підручників у дусі європейського Просвітництва. Георгій Геннадіос (1786–1854) був першим директором того самого училища, грецький просвітителю в буквальному розумінні слова.

Олександр Іпсиланті (1792–1828), герой грецької революції, після невдалого початку повстання був ув'язнений у замку міста Мукачеве (тоді Австро-Угорщина, нині Україна), де провів кілька років під вартою. Естафету підхопив його брат Дмитро Костянтинович Іпсиланті (1793–1832), головнокомандувач військ Східної Греції і член Філіки Етерії, який зумів

Яннис Психаріс, письменник та мовознавець, чільна постать в боротьбі за обстоювання димотіки / Ioannis Psycharis, writer and linguist, a leading figure in the fight for the defense of Demotic Greek

Каллірої Паррен, перша гречанка-журналіст / Kalliroi Parren, the first Greek woman journalist

Richelieu Lyceum, was followed by Alexandros Rizos Rangavis (1809–1892), a politician, diplomat, poet, professor, and archaeologist.

Kalliroi Parren (1861–1940) became the first Greek woman journalist, writer, and publisher, and served as teacher and first director of the Rodocanachi Girls' School in Odesa. A fighter for women's rights in Greece, she carried with her the experience gained in Odesa's field of education.

Yannis Psycharis (1854–1929), Greek writer and linguist, championed Demotic Greek as the language of Greek literary and business writing: his book *My Journey* became the manifesto of the language reform.

Filiki Eteria, the secret society that prepared the Greek Revolution, had Odesa roots in the most literal sense. Nikolaos Skoufas (1779–1818) and Athanasios Tsakalov (1790–1851), two of its three founders, like the third, Emmanuel Xanthos, lived and worked in Odesa. Georgios Lassanis (1793–1870), aide to Olexsandr Ypsilantis, taught at the Greek commercial school, staged plays with students as an actor, and became finance minister in independent Greece.

Konstantinos Vardalachos (1755–1830), “teacher of the nation,” taught and served as the second director of the Odesa Greek Commercial School, authoring numerous textbooks in the spirit of European Enlightenment. Georgios Gennadios (1786–1854) was the school's first director, a Greek enlightener in the most literal sense of the word.

Oleksandr Ypsilantis (1792–1828), hero of the Greek Revolution, was imprisoned in the castle of Mukachevo (then Austria-Hungary, now Ukraine) after the failed start of the uprising, spending several years under guard there. His brother Demetrios Ypsilantis (1793–1832) took up the cause, commander-in-chief of

об'єднати грецькі сили і довести боротьбу до визволення Греції від чотирьохсотрічного османського ярма.

Микола Флогаїтіс (1799–1867), син першого бургомістра Одеси Федора Флогаїтіса, член Філікі Етерії, став творцем судової системи Греції і автором першого грецького підручника музики.

Не всі знамениті одеські греки належали XIX століттю. Євстафій Варваяніс (1805–1873) дитиною потрапив до Одеси з Константинополя, прожив тут сорок років, а потім переїхав на острів Лесбос, де заснував виробництво УЗО, напою, що став одним із впізнаваних символів Греції у світі. Димитрій Маніотіс (1923–1985), художник-монументаліст, і Георгіос Фарсакідіс (народився 1926 року в Одесі), гравер, письменник і учасник грецького Опору, представляють уже XX століття, одеське коріння грецької культури не переривалося.

Еммануїл Ксанфос і Опанас Цакалов,
двоє з трьох засновників Філікі Етерії
Emmanuel Xanthos and Athanasios Tsakalov,
two of the three founders of Filiki Eteria

Ці історії пов'язує одне, покоління греків, для яких Одеса була домом дитинства, а Греція, справою всього життя.

the forces of Eastern Greece and a member of Filiki Eteria, who managed to unite Greek forces and carry the struggle through to liberation from four hundred years of Ottoman rule.

Nikolaos Flogaitis (1799–1867), son of Odesa's first burgomaster Fedir Flogaiti and a member of Filiki Eteria, became the creator of Greece's judicial system and the author of the first Greek music textbook.

Not all of Odesa's famous Greeks belonged to the nineteenth century. Evstathios Barbayannis (1805–1873) came to Odesa as a child from Constantinople, lived there for forty years, then moved to the island of Lesbos, where he founded a production of ouzo, a drink that became one of Greece's recognisable symbols worldwide. Dimitri Maniotis (1923–1985), a monumental painter, and Georgios Farsakidis (born 1926 in Odesa), an engraver, writer, and participant in the Greek Resistance, represent the twentieth century, Odesa's Greek cultural roots never broke.

What connects these stories is one thing, a generation of Greeks for whom Odesa was the home of childhood, and Greece the cause of a lifetime.

Євстафій Варваяніс, засновник бренду
«Узо Варваяніс» / *Evstathios Barbayannis,*
founder of the "Ouzo Varvayanni" brand

Олександр Іпсиланті, герой Грецької
революції / *Alexandros Ypsilantis,*
hero of the Greek Revolution

ФІЛІКІ ЕТЕРІЯ — 1814 РІК FILIKI ETERIA — THE YEAR OF 1814

Будинок музею «Філікі Етерія» у Красному провулку
The building of Filiki Eteria museum on Krasny Lane

Одна з трьох будівель, де сьогодні розташований Грецький Фонд Культури, з 1821 року належала громаді, яку Григорій Іванович Маразлі обдарував цим будинком, і саме тут відтоді збиралися члени «Філікі Етерії». До того, починаючи з 1814 року, засновники товариства зустрічалися де випадало, здебільшого в грецькій церкві. У 1814 році в цьому самому будинку жив сам Григорій Іванович Маразлі з родиною; про передачу будинку громаді 1821 року свідчить дарча, яка зберігається в архіві громади. З 1994 року в цьому будинку працює музей «Філікі Етерія»,

Одеська колиска грецької незалежності Odesa's Cradle of Greek Independence

One of three buildings that today house the Greek Cultural Foundation has belonged to the community since 1821, when Grigorios Maraslis donated it, and it was from then that members of Filiki Eteria gathered there. Before that, from 1814, the society's founders met wherever they could, mostly at the Greek church. In 1814 this same house was home to Grigorios Maraslis and his family; a deed of gift recording the 1821 transfer to the community survives in the community's archive. Since 1994 this building has held the Filiki Eteria Museum, first opened in 1979 as a branch of the Odesa Museum of Local History. The museum recreates the interior of Maraslis's house, and every year it receives hundreds of visitors from across Ukraine and abroad; in partnership with the city's schools, the branch organises free tours and lectures for schoolchildren and students. A memorial plaque on the building records that it stands under UNESCO protection, and its visitors have included almost the entire leadership of the Greek state. Among them were the former President of Greece Konstantinos Stephanopoulos, the former Prime Minister Konstantinos Karamanlis, the former deputy speaker of the Greek parliament Grigoris Niotis, and Yannis Polychronopoulos, president of the Greek-Ukrainian Chamber of Commerce, with whose funds the museum was refurbished and equipped. During the war with Russia the museum was visited by the Minister of National Defence of Greece, Nikos Dendias, and the Prime Minister of Greece, Kyriakos Mitsotakis.

Печатка 1821 року з написом
«Воля» на грецькій мові
Seal of 1821 with the inscription
"Liberty" in Greek

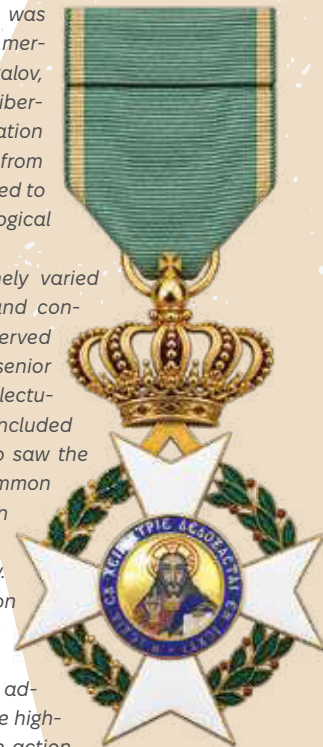
Дворик музею «Філікі Етерія» / The courtyard of Filiki Eteria museum

відкритий ще у 1979 році як філія Одеського історико-краєзнавчого музею. У музеї відтворено обстановку дому Г. І. Маразлі, і щороку його відвідують сотні гостей з усієї України і з-за кордону, філія у співпраці з навчальними закладами Одеси організовує безкоштовні екскурсії та лекції для учнів і студентів. Меморіальна табличка на будівлі засвідчує, що вона перебуває під охороною ЮНЕСКО, а серед відвідувачів музею побувала майже вся верхівка грецької держави. Тут були экс-президент Греції Константінос Стефанопулос, колишній прем'єр-міністр Константінос Караманліс, колишній віце-спікер парламенту Греції Григоріс Ніотіс, президент Греко-української торгової палати Янніс Поліхронопулос, коштом якої музей відремонтували й оснастили. Уже під час війни з Росією музей відвідали міністр національної оборони Греції Нікос Дендіас і прем'єр-міністр Греції Кіріакос Міцотакіс.

«Філікі Етерія», «Товариство друзів», була заснована в Одесі у 1814 році трьома грецькими торговцями, Ніколаосом Скуфасом, Афанасіосом

Filiki Eteria, "The Society of Friends," was founded in Odesa in 1814 by three Greek merchants, Nikolaos Skoufas, Athanasios Tsakalov, and Emmanuel Xanthos. Its purpose was to liberate Greece from Ottoman rule. The organisation was built on a Masonic model, though far from all of its rapidly growing membership belonged to Masonic lodges or came from a single ideological current of the diaspora.

Its ranks brought together an extremely varied group of people. Phanariot "aristocrats" and conservative elders, military officers who had served in Western countries and in tsarist Russia, senior and junior priests and monks, radical intellectuals, merchants, and sailors. The society included many Balkan patriots of diverse origin who saw the struggle against the Ottomans as the common cause of all Christian peoples of Southeastern Europe. This diversity naturally led to differences in views on method and strategy. Some favoured a long delay of the revolution to secure proper preparation, diplomatic support, and foreign aid, while others demanded immediate action. In the end, the advocates of delay held on to leadership at the highest level, while the advocates of immediate action secured supporters at the lower levels. In March 1820, taking advantage of Ottoman difficulties during Ali Pasha's revolt and the general revolutionary mood in Europe after the uprisings in Naples and Spain, the boldest members of the society took matters into their own hands and eventually carried both Filiki Eteria and the whole Greek people into revolution.

Найвища нагорода
Греції —
Орден Спасителя
The highest award
of Greece —
the Order of the Savior

Цакаловим і Еммануїлом Ксанфосом. Метою створення товариства було звільнення Греції від турецького ярма. Організацію побудували на основі масонської моделі, хоча далеко не всі її члени, число яких швидко зросло, належали до масонських лож чи виходили з однієї ідейної групи діаспори.

У рядах товариства зібралися вкрай різні люди. Фанаріотська «аристократія» і консервативні голови, військовослужбовці, що проходили службу в західних країнах і в царській Росії, старші й молодші священники і монахи, радикальні інтелігенти, купці і моряки. Товариство включало багатьох балканських патріотів різного походження, які вважали боротьбу проти османів спільною справою всіх християнських народів Південно-Східної Європи. Таке розмаїття природно призводило до відмінностей

Куток Іоанна Каподістрії в музеї «Філікі Етерія»
Ioannis Kapodistrias Corner in the Filiki Eteria museum

у поглядах на метод і стратегію. Одні наполягали на довгостроковій відстрочці революції заради належної підготовки, дипломатичної підтримки

The charter of the Odesa Greek Charitable Society, drawn up in August 1821, opened with the words. "At this critical moment for the nation, we, the Greeks living in Odesa, who did not take direct part in the armed struggle for freedom, consider ourselves participants in that struggle." Every merchant gave part of his profits to charity as a matter of custom, every Greek ship-owner paid 10 roubles into the fund for each voyage, and insurance companies gave up to 20 percent of their profit to charitable causes. These funds maintained the community's cultural, educational, and social institutions, and wealthy Odesa Greeks and their widows considered it an honour to maintain, at their own expense, a school for the poor, a shelter, a church, or a hospital.

Among the Greek entrepreneurs of the time, the names of Dmytro Inglezi, Oleksandr Mavros, Ilias Manesis, Oleksandr Kumbari, Fedir Serafino, Vasyl Yannopoulos, Ivan Ambrosio, Dmytro Paleologos, Kostiantyn Papahadzis, and Grigorios Maraslis stand out. This "Blessed Ten" not only gave to the Greek cause but, after the failed 1821 uprising of Oleksandr Ypsilantis, formed the collective leadership of Filiki Eteria's second stage, which gradually carried Greece to independence. Grygoros Maraslis (1774–1853) headed this collegial body, and was an honorary citizen of Odesa and a philanthropist.

The Greek National Assembly proclaimed the country's independence at Epidaurus on 1 (13) January 1822; the document was signed by Demetrios

Документ про Філікі Етерію. Фонд ОННБ.
Document on Filiki Eteria. ONSL collection.

і закордонної допомоги, інші вимагали негайних дій. Зрештою, прихильники відстрочки утримали керівництво на найвищому рівні, а прихильники негайних дій закріпилися на ключових позиціях нижчих щаблів.

рейс судна, а страхові товариства віддавали на благодійність до 20 відсотків прибутку. За ці кошти утримувалися культурно-просвітницькі та соціальні заклади громади, а заможні одеські греки і їхні вдови вважали за честь утримувати власним коштом навчальний заклад для бідних, притулок, церкву чи лікарню.

Серед грецьких підприємців того часу виділяються імена Дмитра Інглезі, Олександра Мавроса, Іллі Манесіса, Олександра Кумбарі, Федора Серафіно, Василя Яннопулоса, Івана Амбросіо, Дмитра Палеолога,

У березні 1820 року, скориставшись труднощами османів під час повстання Алі-паші і загальним революційним настроєм у Європі після повстань у Неаполі та Іспанії, найрішучіші члени товариства взяли справу в свої руки і зрештою повели за собою і «Філікі Етерію», і весь грецький народ.

Статут одеського грецького благодійного товариства, укладений у серпні 1821 року, починався словами. «У цей критичний момент для нації ми, греки, жителі Одеси, які не брали участі безпосередньо у збройній боротьбі за свободу, вважаємо себе учасниками цієї боротьби.» Частину прибутків кожен купець віддавав на благодійність за звичаєм громади, кожен грецький судновласник вносив до каси по 10 рублів за

Головна зала музею «Філікі Етерія» | The main hall of Filiki Eteria museum

Ypsilantis. The society's official motto, "Freedom or Death," was inscribed on the Eterists' banner, and an 1821 seal of the organisation bore the word "Liberty" in Greek. Both objects are preserved in the museum today.

In 1844 the actual leaders of Filiki Eteria's second stage received the highest award of independent Greece, the Golden Cross of the Order of the Redeemer. According to Natalia Terentieva's monograph "Filiki Eteria" (Institute of History of Ukraine, Kyiv, 2005), six men were decorated: Ivan Ambrosiou, Oleksandr Mavros, Oleksandr Kumbari, Dimitrios Inglezi, Grigorios Maraslis, and Spyridon Biazzi-Mavros, the last for financial support. Five of them belonged to the "Blessed Ten."

Two men of the same surname are easily confused here. Terentieva distinguishes Kyriakos Kumbari, a member of the Constantinople eteria, from Oleksandr Kumbari, a member of the Odesa one. The Odesa list of recipients refers to Oleksandr.

Костянтина Папахадзіса і Григорія Івановича Маразлі. Ця «Благословенна десятка» не лише жертвувала на грецьку справу, а й після невдалого повстання Олександра Іпсіланти 1821 року сформувала колективне керівництво другого етапу «Філікі Етерії», яке поступово привело Грецію до незалежності. Григорій Іванович Маразлі (1774–1853) очолював цей колегіальний орган, був почесним громадянином Одеси і меценатом.

Кульмінацією стало проголошення Грецькою Національною Асамблеєю 1 (13) січня 1822 року незалежності країни в Епідаврї, документ підписаний Дмитром Іпсіланти. Офіційне гасло товариства, «Свобода або смерть», було вибите на прапорі етеристів, а печатка організації 1821 року несла напис «Воля» грецькою мовою. Обидва експонати сьогодні зберігаються в музеї.

У 1844 році фактичні керівники другого етапу «Філікі Етерії» отримали найвищу нагороду незалежної Греції, Золотий хрест ордена Спасителя. За монографією Наталі Терентьевої «Філікі Етерія» (Інститут історії України, Київ, 2005) нагороджених було шестеро: Іван Амбросіу, Олександр Мавро, Олександр Кумбарі, Дімітріос Інглезі, Григорій Маразлі і Спірідон Біазі-Мавро, останній за фінансову підтримку. П'ятеро з них належали до «Благословенної десятки».

Тут легко сплутати двох людей з одним прізвищем. Терентьева розрізняє Кіріака Кумбарі, члена константинопольської етерії, і Олександра Кумбарі, члена одеської. В одеському списку нагороджених ідеться саме про Олександра.

Серед менш відомих учасників руху, чиї долі варто пам'ятати, Микола Олексійович Райко (1794–1854), учасник Визвольної війни Греції 1821–1829 років, підполковник грецької армії, який після війни оселився в Одесі і займався шовківництвом.

Щороку 25 березня, в День незалежності Греції, у головній залі музею проходить традиційний ритуал пам'яті, а хресна хода до Свято-Троїцького собору бере початок саме звідси.

Дослідниця Лілія Білоусова, авторка книги «Етеристи в Бессарабії 1821–1823», отримала нагороду Афіньської академії наук 2024 року за її науковий внесок.

Among the movement's lesser-known participants worth remembering is Mykola Oleksiyovych Raiko (1794–1854), a veteran of the Greek War of Independence of 1821–1829 and lieutenant colonel of the Greek army, who settled in Odesa after the war and took up silk farming.

Every year on 25 March, Greek Independence Day, the museum's main hall hosts a traditional memorial ritual, and it is from here that the cross procession to the Holy Trinity Cathedral begins.

The researcher Liliya Belousova, author of the book Eterists in Bessarabia 1821–1823, received an award from the Athens Academy of Sciences in 2024 for her scholarly contribution to the subject.

Книга Лілії Білоусової «Етеристи в Бессарабії 1821–1823», нагороджена Афіньською академією в 2024 р.

Liliya Belousova's book "Eterists in Bessarabia 1821–1823", awarded by the Academy of Athens in 2024

ГРЕЦЬКИЙ РОЗУМ НА СЛУЖБІ НАУКИ GREEK MINDS IN THE SERVICE OF SCIENCE

Грецька Одеса дала науці й технології цілу плеяду імен, від нумізматики до космонавтики.

Михайло Михайлович Кир'яков-син (1810–1839), агроном та історик, статистик, редактор «Записок товариства сільського господарства півдня Росії», був одним із творців Одеського товариства історії та старожитностей.

Іван Іраклієвич Куріс (1841–1898), шталмейстер, херсонський губернський предводитель дворянства, нумізмат, меценат і вчений. Володимир (Ангел) Лазаревич Петридіс (1920–1993), колекціонер і краєзнавець, зібрав колекцію монет, включно з феніксами, монетами незалежної Греції часів Іоанніса Каподистрії.

Олександр Федорович Негрі (1784–1854), відомий дипломат, історик, перекладач зі східних мов, археолог, віце-президент Одеського товариства історії та старожитностей, був одружений з княжною Оленою Іпсиланті. Похований у Свято-Троїцькій грецькій церкві, могила не збереглася.

Олександр Федорович Панагідор-Ніковул (1764–1848) вважається першим археологом Одеси. Він служив перекладачем при комісії про поселення в Одесі греків та албанців, переклав кілька періплів, античних

Іван Куріс, нумізмат, губернський предводитель дворянства. Фонд ОННБ.
Ivan Kuris, numismatist, provincial marshal of the nobility. ONSL collection.

Портрет вченого-фізіолога професора Петра Спіро роботи Іллі Рєпіна / Portrait of Physiologist Professor Petro Spiro by Ilya Repin

(1784–1854), a noted diplomat, historian, translator from Eastern languages, archaeologist, and vice-president of the Odesa Society of History and Antiquities, was married to Princess Elena Ypsilanti. He is buried in the Holy Trinity Greek Church; his grave has not survived.

Oleksandr Fedorovych Panagiodor-Nikovul (1764–1848) is considered Odesa's first archaeologist. He served as translator for the commission on the

Від нумізматики до космосу From coins to the cosmos

Greek Odesa gave science and technology an entire constellation of names, from numismatics to space engineering.

Mykhailo Mykhailovych Kiryakov Jr. (1810–1839), agronomist and historian, statistician, editor of the Notes of the Agricultural Society of Southern Russia, was one of the founders of the Odesa Society of History and Antiquities.

Ivan Iraklievych Kuris (1841–1898), master of horse, provincial marshal of the nobility of Kherson, numismatist, philanthropist, and scholar. Volodymyr (Angel) Lazarevych Petridis (1920–1993), collector and local historian, assembled a coin collection that included phoenixes, coins of independent Greece from the time of Ioannis Kapodistrias.

Oleksandr Fedorovych Negri

лоцій, де згадувалися острів Зміїний і Меотида, переклади опубліковано в «Записках Одеського товариства історії та старожитностей».

Олександр Скарлатович Стурдза (1791–1854), видатний дипломат, історик, соціолог, богослов, філософ, письменник, перекладач і меценат.

Наталія Федорівна Євангеліді (1932–2016), архітектор, авторка зна-ного одеського «Будинку з ангелом».

24 березня 1908 року в Одесі, з ініціативи та за фінансової під-тримки А. А. Анатри, відкрився другий після Санкт-Петербурзького Російський аероклуб (сам Анатра був італійцем, не греком). Від заводу Анатри та авіаційних майстерень в Одесі сьогодні лишилася тільки назва «Шкільний аеродром», але історія зберегла кілька імен

грецьких авіаторів, серед них Олександр Тихонович Бербеко (1898–1938), одеський пілот, військовий льотчик, учасник Громадянської війни, двічі кавалер ордена Червоного Прапора.

Микола Олександрович Сакелларі (1880–1936) заснував радянську школу штурманів далекого плавання.

Петро Михайлович Біциллі (1879–1953), історик, лінгвіст, соціолог, літературознавець і філософ культури, приват-доцент Новоросійського університету. Ім'я Біциллі замовчували всі довідкові видання радянської доби; у фондах наукової бібліотеки Одеського університету імені І. І. Мечникова вдалося зберегти вісім прижиттєвих видань ученого. У роботі

Сергій Корольов, конструктор ракетно-космічної техніки; бабуся Марія — гречанка, 1913 р. / Serhiy Korolev, rocket and space engineer; his grandmother Maria is Greek, 1913

Наталія Євангеліді,
архітектор «Будинка з ангелом»
Natalia Evangelidi, architect
of "The House with an Angel"

settlement of Greeks and Albanians in Odesa and translated several peripli, ancient sailing directions, which mentioned Snake Island and the Sea of Azov; the translations were published in the Notes of the Odesa Society of History and Antiquities.

Oleksandr Skarlatovych Sturdza (1791–1854), an eminent diplomat, historian, sociologist, theologian, philosopher, writer, translator, and philanthropist.

Natalia Fedirivna Evangelidi (1932–2016), architect and creator of Odesa's well-known "House with an Angel" building.

On 24 March 1908, on the initiative and with the financial support of A. A. Anatra, Odesa opened the second Russian aero-club after St. Petersburg's (Anatra himself was Italian, not Greek). Of the Anatra factory and aviation workshops in Odesa, only the name "School Aerodrome" survives today, but history has preserved the names of several Greek aviators, among them Oleksandr Tykhonovych Berbeko (1898–1938), an Odesa pilot and military airman, a participant in the Civil War and twice recipient of the Order of the Red Banner.

Nikolai Alexandrovych Sakellari (1880–1936) founded the Soviet school of ocean navigation.

Petro Mykhailovych Bitsilli (1879–1953), historian, linguist, sociologist, literary scholar, and philosopher of culture, private lecturer at Novorossiysk University. Bitsilli's name was suppressed by every Soviet-era reference publication; the scientific library of Odesa Mechnikov University managed to preserve eight editions published in his lifetime. In his work "The Problem of Russian-Ukrainian Relations in the Light of History," he wrote about the

«Проблема російсько-українських відносин у світлі історії» він писав про можливість розвитку України поза рамками Російської імперії. Написане в 1930 році, це міркування актуальне й сьогодні.

Микола Борисович Диварі (1921–1993), астроном, математик, альпініст, чие ім'я пов'язане з науковим визначенням терміна «протисяння» в астрономії.

Григорій Іванович Россолімо, невролог і засновник наукової школи, та Григорій Хіоні, що побудував літак під назвою «Коник-Горбунок», належать до одеської грецької громади. А

от Микола Дмитрович Папалексі, засновник радянської радіоастрономії, в Одесі працював і заснував тут політехнічний інститут, але походив з іншого середовища. Він належав до дворянського грецького роду Криму, його предок був офіцером Балаклавського грецького батальйону.

Потребує уточнення і родинна легенда про Сергія Корольова. Його бабуся-гречанка Марія жила в Ніжині. Сам майбутній конструктор потрапив до Одеси з батьком після розлучення батьків і прожив тут понад десять років,

Микола Сакелларі, засновник радянської школи штурманів далекого плавання / Nikolai Sakellari, founder of the Soviet school of ocean navigation

навчався в училищі на Старопортофранківській, будівля якого до наших днів не збереглася. Саме в Одесі він уперше зайнявся літальними апаратами, демонстрував їх на шкільному аеродромі і навіть у будинку Анатри, який зацікавився здібним хлопцем.

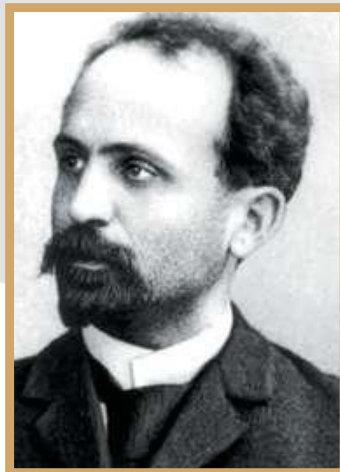
Микола Папалексі,
засновник радіоастрономії
Nikolai Papaleksi, founder
of radio astronomy

possibilities for Ukraine's development outside the framework of the Russian Empire. Written in 1930, the reflection remains relevant today.

Mykola Borysovych Divari (1921–1993), astronomer, mathematician, and mountaineer, whose name is linked to the scientific definition of the astronomical term "gegenschein" (counterglow).

Hrygoriy Ivanovych Rossolimo, neurologist and founder of a scientific school, and Grigory Khioni, who built the aircraft known as "Konyk-Gorbunok," belonged to the Odesa Greek community. Mykola Dmitrovych Papaleksi, founder of Soviet radio astronomy, worked in Odesa and founded the city's polytechnic institute, but came from elsewhere: he belonged to a noble Greek family of Crimea, and his ancestor was an officer of the Balaklava Greek battalion.

The family legend about Serhiy Korolev also needs correcting. His Greek grandmother lived in Nizhyn. The future engineer came to Odesa with his father after his parents' divorce and lived here for more than ten years, studying at a school on Staroportofrankivska Street, a building that has not survived. It was in Odesa that he first took up flying machines, demonstrating them at the school airfield and even at the house of Anatra, who took an interest in the gifted boy.

Григорій Іванович Россолімо, невролог
Hrygoriy Rossolimo, neurologist

ПЕНЗЕЛЬ, КАМЕРА І СЦЕНА BRUSH, CAMERA, AND STAGE

Грецька Одеса залишила по собі не тільки капітали й політичні рухи, а й ціле сузір'я імен у живописі, літературі, фотографії та музиці.

Микола Харлампійович Алексоматі (1848–1917), художник-жанрист, портретист і графік, актор і журналіст, народився в Одесі у грецькій родині, влаштованій у місті з перших днів його заснування. Його дід Георгій Алексоматі був унтер-офіцером грецького дивізіону, батько Харлампій Георгійович служив педелем (наглядачем) Рішельєвського ліцею, а пізніше друкарем, родовід прослідковується за метричними записами Свято-Троїцької церкви.

Фотограф-грек Іван Антонопуло, турецький підданий, приїхав до Одеси з Таганрога 1871 року і залишив по собі чудові портрети одеситів і краєвиди міста. Його зять, фотограф Ф. Йорданіс, продовжив цю справу. Майстерні Антонопуло розташовувались на Преображенській, 28, і Дерибасівській, 12. Традицію фотографії продовжив і Віталій Вікторович Афанасопуло (1953–2010), відомий одеський фотограф і викладач, почесний член Національної спілки фотохудожників України.

Анна Андріївна Ахматова (Горенко), поет і перекладач, мала грецьке коріння. Її прадід був родом із Криту, звався Емануїл Героспатьос і служив у Балаклавському грецькому батальйоні, а не в одеському дивізіоні, як часто пишуть.

Оперний співак Валерій Дмитрович Бендерів (1953–2017), драматичний тенор, заслужений артист України, двічі був визнаний найкращим у світі виконавцем найважчих партій для драматичного тенора, партії Отелло на музичному фестивалі в Марбельї (Іспанія, 2005) і партії Калафа в опері «Турандот» на фестивалі «Токійська осінь» (Японія, жовтень 2007).

Михайло Андрійович Беркос (1861–1919), художник-імпресіоніст, писав пейзажі олією й акварелю, великий талант, чиє ім'я, на жаль,

Сузір'я грецьких імен *A constellation of Greek names*

Михайло Беркос, художник-імпресіоніст
Mykhailo Berkos, impressionist painter

Greek Odesa left behind not only capital and political movements but an entire constellation of names in painting, literature, photography, and music.

Mykola Harlampievych Aleksomati (1848–1917), a genre painter, portraitist, and graphic artist, as well as an actor and journalist, was born in Odesa to a Greek family settled in the city from its earliest days. His grandfather Heorgiy Aleksomati was a non-commissioned officer of the Greek division; his father Harlampiy Georgievych served as beadle (overseer) of the Richelieu Lyceum and later as a printer, a lineage traceable through the parish records of the Holy Trinity Church.

The Greek photographer Ivan Antonopulo, an Ottoman subject, came to Odesa from Taganrog in 1871 and left behind striking portraits of Odesans and views of the city. His son-in-law, photographer F. Yordanis, continued the business. Antonopulo's studios were located at 28 Preobrazhenska Street and 12 Deribasivska Street. The photographic tradition was carried on by Vitaliy Viktorovich Afanasopulo (1953–2010), a well-known Odesa photographer and teacher, honorary member of Ukraine's National Union of Photographic Artists.

Anna Andreevna Akhmatova (Gorenko), poet and translator, had Greek roots. Her great-grandfather came from Crete, was named Emmanuel

малознане навіть на батьківщині, де він народився, навчався і працював усе життя.

Стилян Мільтіадович Василюпуло (1875–1938) також належить до когорти грецьких художників Одеси.

Особливе місце посідає Іван Георгійович Вучина (1833–1902), грецький генеральний консул, одеський купець, журналіст і меценат. Він заснував першу в Російській імперії літературну премію, твори для неї відбирали професори Одеського Новоросійського університету. Коли в 1876 році набув чинності так званий Емський указ, що обмежував українське друковане слово, Вучина звернувся до Новоросійського університету з вимогою приймати до конкурсу твори, написані українською мовою, попри заборону.

Іван Георгійович Вучина, грецький консул, засновник премії. Фонд ОННБ.
Ivan Georgievich Vuchina, Greek consul, founder of the prize. ONSL collection.

Медаль літературної премії Вучина
Medal of the Vuchina literary prize

Грецький консул став на захист українського слова тоді, коли це слово було поза законом.

Центральна постать грецької Одеси в живописі це Кириак Костянтинович Костанді (1852–1921), уродженець села Дофінівка під Одесою, підданий Грецького королівства, педагог і художник, дійсний член

Herospathos, and served in the Balaklava Greek battalion rather than the Odesa division, as is often stated.

Opera singer Valeriy Dmytrovych Benderov (1953–2017), dramatic tenor and honoured artist of Ukraine, was twice recognised as the world's best performer of the most demanding dramatic tenor roles, the role of Otello at the music festival in Marbella, Spain, in 2005, and the role of Calaf in *Turandot* at the Tokyo Autumn festival in Japan in October 2007.

Myhailo Andriyovych Berkos (1861–1919), an impressionist painter, worked in oil and watercolour landscapes, a major talent whose name, sadly, remains little known even in the country where he was born, studied, and worked all his life. Stylian Miltiadovych Vasilopulo (1875–1938) likewise belongs to the cohort of Odesa's Greek painters.

A special place belongs to Ivan Georgievich Vuchyna (1833–1902), Greek consul general, Odesa merchant, journalist, and philanthropist. He founded the first literary prize in the Russian Empire, its entries judged by professors of Odesa's Novorossiysk University. When the so-called Ems Ukaz, restricting Ukrainian-language print, took effect in 1876, Vuchina petitioned Novorossiysk University to accept works written in Ukrainian for the competition despite the ban. A Greek consul stood up for the Ukrainian word at a time when that word was outlawed.

Кириак Костанді, художник, засновник південно-російської школи живопису / Kyriak Kostandi, painter, founder of the South Russian school of painting

Імператорської академії мистецтв і багаторічний голова Товариства південноросійських художників. Його учнями були десятки відомих майстрів, серед них Олексій Шовкуненко, Осип Браз, Євген Буковецький, Петро Нілус, Теофіл Фраерман, Митрофан Греков. У 1996 році Одеський художній музей разом із Грецьким фондом культури зробили виставку «Кириак Костанді, його учні та інші художники-греки в Одесі».

Поруч із ним Олександр Миколайович Стіліануді (1868–1948), одесит, майстер пейзажу, автор полотен «Сутінки», «Місячна ніч», «Світає». Член-засновник і незмінний секретар Товариства південноросійських художників з 1910 року, він зібрав величезний архів документів товариства, а після його розпуску став одним з ініціаторів створення Товариства імені К. К. Костанді. Похований на Другому християнському кладовищі Одеси.

Композитор, диригент Володимир Фемеліді
Composer, conductor Volodymyr Femelidi

Михайло Латрі (1875–1942) народився в Одесі, у родині одеського лікаря, і був онуком Івана Айвазовського. Живописець, він продовжив морську лінію, успадковану від діда.

Грецька Одеса дала місту й композитора Володимира Олександровича Фемеліді, і поета Перикла Ставрова, імена, які, разом з іншими, склали культурний профіль міста на межі XIX і XX століть.

Перикл Ставров, поет / Perikles Stavrov, poet

The central figure of Greek Odesa in painting is Kyriak Kostiantynovych Kostandi (1852–1921), born in the village of Dofinivka near Odesa, a subject of the Kingdom of Greece, teacher and artist, full member of the Imperial Academy of Arts and for many years head of the Society of South Russian Artists. Dozens of well-known painters were his pupils, among them Oleksiy Shovkunencko, Osip Braz, Yevgeniy Bukovetsky, Petro Nilus, Teofil Fraerman, and Mitrofan Hrekov. In 1996 the Odesa Art Museum and the Greek Foundation for Culture staged the exhibition “Kyriak Kostandi, His Pupils and Other Greek Artists in Odesa.”

Beside him stands Oleksandr Mykolayovych Stylianudi (1868–1948), a native of Odesa and a master of landscape, author of the canvases “Dusk,” “Moonlit Night,” and “Daybreak.” A founding member and permanent secretary of the Society of South Russian Artists from 1910, he assembled a vast archive of the society's documents and, after its dissolution, became one of the initiators of the Kostandi Society. He is buried in Odesa's Second Christian Cemetery.

Mykhailo Latri (1875–1942) was born in Odesa into the family of an Odesa physician and was a grandson of Ivan Aivazovsky. A painter, he continued the marine line inherited from his grandfather.

Greek Odesa also gave the city the composer Volodymyr Femelidi and the poet Pericles Stavrov, names that, together with others, shaped the cultural profile of the city at the turn of the twentieth century.

КВІТЕНЬ 2027 / APRIL 2027

ПЛОЩА, ЩО ПОВЕРНУЛА СОБІ ІМ'Я THE SQUARE THAT RECLAIMED ITS NAME

Грецька площа на початку XX століття / Greek Square at the beginning of the 20th century

Грецька площа, одна з найстаріших і найзнаковіших в Одесі. Її заклали на межі XVIII–XIX століть за планом інженера Франца де Волана, а назву вона отримала завдяки грецьким купцям і колоністам, які брали активну участь у будівництві й розвитку міста. За радянських часів площу перейменували на честь Мартиновського, незалежна Україна повернула їй історичну назву.

Ключовою спорудою площі є будівля Філікі Етерії, яку Григорій Іванович Маразлі подарував грецькій громаді Одеси в 1821 році, тому самому році, коли грецький громадський голова Одеси очолював управління містом. Будівля пройшла через усе XX століття, фотографії фіксують

Серце грецької Одеси The heart of Greek Odesa

Greek Square is one of the oldest and most emblematic in Odesa. It was laid out at the turn of the eighteenth and nineteenth centuries to a plan by engineer Franz de Volan, and took its name from the Greek merchants and colonists who played an active part in building and developing the city. In the

Грецька площа до 1965 р. / Greek Square before 1965

Soviet era the square was renamed in honour of Martynivskyi; independent Ukraine restored its historic name.

The square's key building is the Filiki Eteria house, which Grigorios Maraslis donated to Odesa's Greek community in 1821. The building lived through the entire twentieth century, photographs record it in the 1920s viewed from Krasny Lane, in the 1930s–40s, in 1935, and in the 1970s, by which time cars already stood nearby.

Грецька площа до 2014 р. / Greek Square before 2014

її в 1920-х роках з боку Красного провулка, і в 1930–1940-х, і в 1935 році, і в 1970-х, коли поряд уже стояли легкові автомобілі.

Сьогодні на площі працюють торгові центри «Грецький» і «Афіна», по сусідству, вулиця Дерибасівська, затишні кафе на всі смаки. У центрі площі фонтан Перистері, у перекладі голубка. З'явився в Одесі й Грецький парк, у центрі якого фонтан під назвою «Початок початків».

За часів Мараслі будівля в Красному провулку мала номер 17. Газета «Одесские новости» від 6 травня 1907 року донесла до нас звістку про те, де стояв перший дім, куплений Григорієм Івановичем для своєї родини: Олександрівська площа, «Грецький базар», будинок № 17. Там народилися його діти.

Кілька років поспіль на Грецькій площі проводили Грецький Великдень, святкування, яке довелося скасувати спершу через ковід, потім через війну. Ініціатором і меценатом свята виступав Пантеліс Бумбурас. На святі танцював ансамбль «Ельпіда» разом із колективом

Today the square hosts the “Greek” and “Athena” shopping centres, with Deribasivska Street close by and cosy cafes for every taste. At the centre of the square stands the Peristeri fountain, the name meaning “dove.” A Greek park has also appeared in Odesa, with a fountain at its centre called “The Beginning of Beginnings.”

In the time of Maraslis the building in Krasny Lane carried the number 17. The newspaper *Odesskie Novosti* of 6 May 1907 preserved the record of where the first house Maraslis bought for his family stood: Alexandrovskaya Square, the “Greek Bazaar,” house No. 17. His children were born there.

For several years running, Greek Easter was celebrated on Greek Square, a festivity later cancelled first by COVID and then by the war. The event's initiator and patron was Pantelis Bumburas. The “Elpida” ensemble danced together with “Niotis,” the dance group of the Greek Foundation for Culture, and the dance ensemble of the Bumburas Foundation; guests were treated to

Грецька площа після реконструкції 2014 р. / Greek Square after reconstruction in 2014

Одесити святкують Грецький Великдень на Грецькій площі, 2017 р.
Odesites celebrating Easter on Greek Square, 2017

«Ніотіс» Грецького фонду культури і танцювальним колективом фонду Бумбураса, частували баранчиком по-грецьки і сувлакі, влаштовували майстер-класи грецького танцю. Колектив «Ніотіс» і колектив фонду Бумбураса сьогодні не працюють, «Ельпіда» продовжує виступати й сьогодні. Бюст міського голови Григорія Григоровича Маразлі, встановлений на площі, уважно стежив за перебігом свята.

Поруч із площею, Грецька вулиця, що проходить від Канатної до Преображенської. Одна з найстаріших вулиць Одеси, вона отримала назву від греків, які здавна тут селилися. Будинок № 32 (1825 рік, архітектор Франциск Фраполлі) вважається однією з найстаріших будівель міста. Будинок № 25 був колишнім прибутковим будинком родини Маврокордато. За радянських часів, з 30 квітня 1920 року, вулиця носила ім'я Карла Лібкнехта, історичну назву повернули 6 березня.

Greek-style lamb and souvlaki, and dance workshops were held. Neither "Niotis" nor the Bumburas ensemble is active today, while "Elpida" continues to perform. The bust of Mayor Grigorios Maraslis, installed on the square, watched over the festivities.

Adjacent to the square runs Grecheska Street, stretching from Kanatna to Preobrazhenska streets. One of Odessa's oldest streets, it takes its name from the Greeks who settled here long ago. Building No. 32 (1825, architect Francesco Frapollі) is considered one of the city's oldest structures. Building No. 25 was formerly an income house of the Mavrokordato family. In the Soviet era, from 30 April 1920, the street bore the name of Karl Liebknecht; its historic name was restored on 6 March.

Жаркі грецькі танці на Грецькому Великодні / Greek dances at the Greek Easter celebration

ЦЕРКВИ, ЗБУДОВАНІ ГРЕКАМИ CHURCHES BUILT BY GREEKS

Усього греки збудували в Одесі понад п'ятнадцять церков, а також два монастирі. Головний грецький храм міста, Свято-Троїцька грецька церква XIX століття, сьогодні відома як Свято-Троїцький собор.

Після трагічної загибелі патріарха Константинопольського Григорія

Свято-Троїцький собор, колишня грецька церква
Holy Trinity Cathedral, the former Greek church

V на початку грецької революції, його тіло за збігом обставин було привезено в Одесу і п'ятдесят років спочивало саме в цій церкві.

Отець Феодор, що служив у Свято-Троїцькій церкві в період, коли там існувало Олександрійське подвір'я, згодом став патріархом усієї Африки.

25 березня 1995 року відбувся перший після відновлення незалежності хресний хід грецької громади Одеси в день Незалежності Греції. Хід розпочався від музею Філікі Етерії (нині Грецький Фонд культури) у Червоному провулку, 18, і за-

Патріарх
Константинопольський
Григорій V
Patriarch Gregory V
of Constantinople

Куполи над грецькою Одесою Domes over Greek Odesa

In all, the Greeks built more than fifteen churches in Odesa, along with two monasteries. The city's principal Greek temple, the nineteenth-century Holy Trinity Greek Church, is known today as the Holy Trinity Cathedral.

After the tragic death of Patriarch Gregory V of Constantinople at the start of the Greek Revolution, his body was, by a twist of circumstance, brought to Odesa, where it rested in this very church for fifty years. Father Feodor, who served at the Holy Trinity Church during the period when it housed the Alexandrian metochion, later became Patriarch of all Africa.

On 25 March 1995, the Greek community of Odesa held its first cross procession, after the restoration of independence, marking Greece's Independence Day. The procession began at the Filiki Eteria Museum (now the Greek Cultural Foundation) on Krasny Lane 18 and concluded at Agia Triada Church on Ekaterininska Street. For the church's centenary in 1908, its elder Leonid Ivanovych Rossolimo published a special commemorative book.

Grigory Grigorievich Maraslis built the church of St. Gregory the Theologian and the Martyr Zoe in memory of his parents. The Sturdza family built the church of Mary Magdalene; a Sturdza family necropolis once stood by the church but has not survived to the present day. The Mavrokordato church on Fontan deserves separate mention.

вершився в церкві Агія Тріада на Катерининській вулиці. До сторіччя цієї церкви, в 1908 році, староста Леонід Іванович Россолімо видав спеціальну книгу.

Григорій Григорович Маразлі збудував храм святого Григорія Богослова і мучениці Зої на згадку про своїх батьків. Родина Стурдза побудувала храм Марії Магдалини, при церкві існував і родинний некрополь Стурдза, що не зберігся до наших днів. Okремо варто назвати церкву Маврокордато на Фонтані.

Церква Агія Тріада на Катерининській вулиці | *Agia Triada Church on Katerynynska St*

Внутрішнє оздоблення церкви Агія Тріада, ХІХ ст. *Interior of Agia Triada Church, 19th century*

Родинна церква
Маврокордато, ХІХ ст.
*The Mavrokordato
family church, 19th century*

ШКОЛА І МОВА, ЩО НЕ ПЕРЕРИВАЛИСЯ SCHOOL AND LANGUAGE THAT WERE NEVER BROKEN

В Одесі греки селилися ще за часів османського ярма, скориставшись можливістю вільно жити в молодому місті, де можна було не таїтися, справляти свої релігійні потреби та готуватися до визволення Греції від чотирьохсотрічного рабства. Як правило, греки, опинившись у нових краях, насамперед будували церкву і школу. Одеса не стала винятком.

На початку XIX століття діяли дві приватні школи, у будинку Григорія Івановича Маразлі в Червоному провулку та школа Георгія Врето. У 1800 році Врето (1756?–25 січня 1836), один із перших жителів Одеси і волонтер міста, заснував у власному будинку перший у місті навчальний заклад на 40–70 підлітків, прообраз майбутньої комерційної гімназії, де двоє вчителів викладали грецькою та італійською мовами. Школа розташовувалась на перетині Дерибасівської і Катерининської вулиць, за

Школа Г. Врето, заснована в 1800 р. / G. Vreto's school, founded in 1800

Урок, що триває два століття A lesson two centuries long

Greeks settled in Odesa as early as the Ottoman period, taking the opportunity to live freely in the young city, where they could practise their faith openly and prepare for Greece's liberation from four hundred years of servitude. As a rule, Greeks arriving in new lands first built a church and a school. Odesa was no exception.

In the early nineteenth century two private schools operated, one in the house of Grigorios Maraslis on Krasny Lane, and the school of Georgy Vreto. In 1800 Vreto (1756?–25 January 1836), one of Odesa's earliest residents and a volunteer of the young city, founded the city's first educational institution in his own house, for 40 to 70 teenagers, a forerunner of the future commercial gymnasium, where two teachers taught in Greek and Italian. The school stood at the intersection of Deribasivska and Ekaterininska streets; in the Soviet period the building was demolished and the restaurant "Bratislava" built in its place.

In 1811 a Greek lyceum was founded, and in 1817 it was transformed into the Greek Commercial School. Its curriculum was remarkably broad for the time, Divine Law, Greek, Russian and French, arithmetic and algebra, geography, natural science, statistics, geometry, history, physics, mechanics, chemistry, political economy, commercial and civil law, drawing, penmanship, singing and gymnastics. The school quickly gained a reputation both in the city and abroad, and for many years ranked among Odesa's most prestigious institutions.

Its first director and teacher was Georgios Gennadios, the Greek enlightener. He taught Ancient Greek, archaeology, sacred history, geography and mythology. The second director was Konstantinos Vardalachos (1755?–1830), "teacher of the nation," author of numerous textbooks in the spirit of the European Enlightenment.

Georgios Lassanis deserves separate mention, writer, playwright and

радянських часів будинок знесли, побудувавши на його місці ресторан «Братислава».

У 1811 році засновано грецький ліцей, а в 1817 році його перетворено на Грецьке комерційне училище. Програма була надзвичайно широкою для свого часу, закон божий, грецька, російська та французька мови, арифметика й алгебра, географія, природознавство, статистика, геометрія, історія, фізика, механіка, хімія, політична економія, торговельне і цивільне право, креслення, чистописання, спів і гімнастика. Училище швидко здобуло популярність у місті і за кордоном і багато років було одним із найпрестижніших навчальних закладів Одеси.

Першим директором і викладачем став Георгіос Геннадіос, грецький просвітитель. Він викладав давньогрецьку мову, археологію, священну історію, географію і міфологію. Другим директором був Константінос Вардалахос (1755?–1830), «учитель нації», автор безлічі підручників у дусі європейського Просвітництва.

Окрема постать, Георгіос Лассаніс, письменник, драматург і перекладач. Він запровадив в училищі передові на той момент методики, ланкастерську систему та метод взаємного навчання учнів. Лассаніс брав участь у грецькому театрі, організованому силами учнів і викладачів училища, і як драматург, і як актор. Разом з Олександром Іпсиланті він провів сім років в ув'язненні. Написав шкільні підручники, театральні п'єси, вірші, переклади й спогади. У Греції його ім'ям донині називають щорічні святкові музичні, спортивні та театральні заходи муніципалітету наприкінці літа.

Першими викладачами училища в 1817 році, крім Лассаніса й Геннадіоса, були П. Пікколос, Михайло Палеологос і С. Місхакіс. У 1860-ті роки одним із директорів став Харлампій Вулодімос (1832–1906), уродженець Епіру, випускник Афіського університету. Він прожив в Одесі близько п'ятдесяти років, працював учителем, директором Грецького

translator. He introduced the most advanced methods of his day, the Lancasterian system and peer instruction. Lassanis took part in the Greek theatre organised by the school's students and teachers, both as playwright and actor. Together with Olexsandr Ypsilantis he spent seven years in prison.

He wrote school textbooks, plays, poems, translations and memoirs. In Greece his name is still given to annual municipal music, sport and theatre festivals held at the end of summer.

The school's first teachers in 1817, besides Lassanis and Gennadios, were P. Pikkolos, Michael Paleologos and S. Mischakis. In the 1860s Charalampos Vulodimos (1832–1906), a native of Epirus and graduate of Athens University, served as one of its directors. He lived in Odesa for nearly fifty years, working as a teacher and director of the Greek Commercial School before becoming secretary of the Greek Charitable Society.

Greeks also taught at the Richelieu Lyceum, Vasily Yegorovich Lefteropulo was professor of physics, and Iosif Mykhailovych Fluki professor and the lyceum's first inspector.

Women's education had its own history. The Rodocanachi Greek Girls' School operated from 1875 to 1919 and comprised a kindergarten and nine years of instruction. A Greek boys' school functioned from 1910 to 1919; the building today houses City Hospital No. 5. A Greek school survived into the Soviet period until 1938, housed in the Rodocanachi building. Panayot Kostiantynovych Tambulidi was director of the Greek school and, at the same time, announcer and founder of Greek-language radio in Odesa.

The modern tradition is usually dated to 1995, when the Greek community held its first New Year's morning celebration for children at the Greek Cultural Foundation, with Consul General of Greece Ifigenia Kondoleon at its centre. That celebration marked the start of systematic teaching of the Greek language and traditions to the community's children. Today Modern Greek is taught at Odesa I. Mechnikov National University across two faculties, at Lyceum No. 118 (before the war Greek was studied in several schools, the first

Костянтин Вардалахос, «учитель нації»
Konstantinos Vardalachos,
“teacher of the nation”

комерційного училища, а згодом став секретарем Грецького благодійного товариства.

Греки викладали й у Рішельєвському ліцеї, Василь Єгорович Лефтеропуло був професором фізики, а Йосип Михайлович Флуки, професором і першим інспектором ліцею.

Жіноча освіта мала власну історію. Родоканакіївське жіноче грецьке училище працювало з 1875 по 1919 рік і включало дитячий садок та дев'ять класів навчання. Грецьке чоловіче училище діяло з 1910 по 1919 рік, сьогодні в цій будівлі лікарня № 5. Грецька школа в радянські часи проіснувала до 1938 року, в будинку Родоканакі. Панайот Костянтинович Тамбуліді був директором грецької школи, а водночас, диктором і творцем грецького радіо в Одесі.

Сучасну традицію прийнято рахувати з 1995 року, коли грецька громада вперше провела для дітей новорічний ранок у Грецькому Фонді культури за участю генерального консула Греції Іфігенії Кондолеондас. Саме з цього свята почалося системне навчання дітей громади грецької

Центр новогрецьких досліджень мови в ОНУ ім. І. І. Мечникова
Centre for Modern Greek Studies at Odesa I. Mechnikov National University

Зйомки проекту «Оживлені портрети засновників Філікі Етерії»
Filming the project "Animated Portraits of the Founders of Filiki Eteria"

being School No. 25), and at Sunday schools run by the Greek community of Odesa and in Chornomorsk. Greek courses operate at the Greek Cultural Foundation and within the Greek community.

The Faculty of International Relations, Political Science and Sociology hosts a Centre for Modern Greek Studies. Greek has been taught as a third language since 1997 and as a second foreign language since 1999. The Centre has its own library, a gift from the Aristotle University of Thessaloniki. Students sit examinations for Greek language certificates; in November 2019, for the faculty's 25th anniversary, they staged Yannis Ritsos's poem "The Farewell," they appear in the project "Animated Portraits of the Founders of Filiki Eteria," and attend receptions hosted by the Greek Consul General, including a 2025 reception marking the 204th anniversary of Greece's national revival. Lecturers Oksana Snihovska and Andrii Malakhiti represented Odesa at an international congress on Greek language teaching in 2024. ONU's Faculty of Romance and Germanic Philology hosts another centre for the study of Greek, the Centre for

мови і традицій. Сьогодні новогрецьку мову викладають в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова на двох факультетах, у ліцеї № 118 (до війни грецьку вивчали в кількох школах, першою була СШ № 25), а також у недільних школах при Грецькій громаді Одеси та в Чорноморську. Курси новогрецької працюють у Грецькому Фонді культури та в грецькій громаді.

При факультеті міжнародних відносин, політології та соціології ОНУ діє Центр новогрецьких досліджень. З 1997 року грецьку викладають як третю мову, з 1999 року, як другу іноземну. У Центрі є власна бібліотека, подарована Університетом Аристотеля в Салоніках. Студенти складають іспити на сертифікат знання грецької мови, у листопаді 2019 року до 25-річчя факультету поставили виставу за поемою Янніса Ріцоса «Прощання», знімаються у проєкті «Оживлені портрети засновників Філікі Етерії», відвідують прийоми Генерального консула Греції, зокрема прийом 2025 року з нагоди 204-ї річниці національного відродження Греції. Викладачі Оксана Сніговська та Андрій Малахиті представляли Одесу на міжнародному конгресі з викладання грецької мови у 2024 році. На факультеті романо-германської філології ОНУ діє ще один осередок вивчення грецької мови, Центр елліністики, заснований Нанушкою Подковірофф, старшим викладачем новогрецької мови в університеті і в Одеському центрі грецької культури з 1999 року; бібліотека центру налічує близько трьох тисяч видань.

Дитячий театр грецької громади здобув золоту медаль і перше місце на театральному фестивалі на острові Крит у 2003 році з виставою «Попелюшка» грецькою мовою. З 2011 року працює недільна школа «Кінісі» з відкритими уроками для батьків. У ліцеї № 118 також святкують Апокріс, грецький карнавал, і день вишиванки за участю консула Греції.

З 2001 року Одеська філія Грецького Фонду Культури є офіційним екзаменаційним центром, уповноваженим Центром грецької мови при Міністерстві освіти Греції в Салоніках, і видає сертифікати міжнародного зразка різних рівнів.

Двісті двадцять сім років відділяють школу Врето від сьогодення, і за весь цей час навчання грецькій мові в Одесі не переривалося, окрім радянських часів.

Hellenic Studies, founded by Nanushka Podkoviroff, a senior lecturer of Modern Greek at the university and, since 1999, at the Odesa Centre for Greek Culture; the centre's library holds around three thousand volumes.

The Greek community's children's theatre won a gold medal and first place at a theatre festival on the island of Crete in 2003 with a Greek-language production of Cinderella. The "Kinisi" Sunday school has run open lessons for parents since 2011. Lyceum No. 118 also celebrates Apokries, the Greek carnival, and Vyshyvanka Day with the Greek consul in attendance.

Since 2001 the Odesa branch of the Greek Cultural Foundation has been an official examination centre, authorised by the Centre for the Greek Language at Greece's Ministry of Education in Thessaloniki, issuing internationally recognised certificates at various levels.

Two hundred and twenty-seven years separate Vreto's school from the present day, and in all that time the teaching of Greek in Odesa was interrupted only during the Soviet period.

Недільна школа «Кінісі», сценка / The "Kinisi" Sunday school, a performance

СЛОВО, НАДРУКОВАНЕ ГРЕЦЬКОЮ WORDS PRINTED IN GREEK

Ще у 1830-х роках одеський градоначальник Олексій Іракліїлович Льовшин видав розпорядження, що зобов'язувало міські друкарні передавати примірники всіх видань до фонду Одеської міської публічної бібліотеки, нинішньої Одеської національної наукової бібліотеки. Завдяки рішення до бібліотеки потрапляли видання французькою, італійською, німецькою, польською, єврейськими мовами, болгарською, грецькою та іншими мовами етнічних спільнот Одещини, і саме тому сьогодні ми маємо змогу тримати в руках грецьке слово, надруковане в Одесі два століття тому.

Найдавніші грецькі видання виходили з друкарні самого грецького комерційного училища. У 1831 році тут надрукували надгробне слово Олександра Стурдзи на смерть президента Греції графа Іоанна Каподистрії, виголошене в одеській соборній церкві. У 1834 році та сама друкарня випустила «Логічну граматику грецької мови» Якова Піціпіоса, підручник для початківців обсягом 208 сторінок.

У другій половині XIX століття провідну роль перебирає друкарня Н. (згодом Е.) Хрисогелоса. Тут у 1871 році вийшла книга «Перше п'ятдесятиліття

О. Стурдза. Надгробне слово Каподистрії.
Друкарня грецького комерційного училища, 1831. /
A. Sturdza. Eulogy for Kapodistrias. Greek Commercial
School Press, 1831.

Два століття друкарської фарби Two centuries in printer's ink

As early as the 1830s, Odesa's mayor Alexei Levshin issued an order requiring city printing houses to deposit copies of every publication with the Odesa City Public Library, today the Odesa National Scientific Library. Thanks to this decision, the library came to hold publications in French, Italian, German, Polish, Jewish languages, Bulgarian, Greek, and other languages of the region's ethnic communities, which is why we can still hold Greek words printed in Odesa two centuries ago.

The earliest Greek publications came from the press of the Greek Commercial School itself. In 1831 it printed Oleksandr Sturdza's eulogy for the late president of Greece, Count Ioannis Kapodistrias, delivered at Odesa's cathedral church. In 1834 the same press published Jacob Pitsipios's Logical Grammar of the Greek Language, a 208-page textbook for beginners.

In the second half of the nineteenth century, the press of N. (later E.) Chrysogelos took the leading role. In 1871 it published The First Fifty Years of the Greek Commercial School in Odesa: 1817–1867, an anniversary history of the institution at the heart of Greek Odesa's printing tradition. In 1892 the same press published K. Vartoldi's book On the Freedom of Crete, devoted to Crete's struggle for liberation. In 1895 it issued a poetry collection, School Days, by Volodymyr Paraskeva, a well-known Greek merchant

Грецької комерційної школи в Одесі: 1817–1867», своєрідна ювілейна історія закладу, з яким пов'язана вся друкарська традиція грецької Одеси. У 1892 році ця сама друкарня випустила книгу К. Вартольдї «Про свободу Крита», присвячену боротьбі Криту за визволення. У 1895 році вийшла збірка поезії «Шкільні часи» Володимира Параскеви, відомого грецького купця і мецената. На межі століть, у 1900–1901 роках, друкарня Хрисогелоса видала звіт Одеського грецького благодійного товариства за 1900 рік зі списком його членів, а також статут заснованої Маразлі богадільні.

Спроби заснувати регулярне грецькомовне періодичне видання в Одесі почалися ще в середині XIX століття. На початку 1860-х років ідею створення журналу для грецької громади висунув український композитор Петро Ніщинський, чия доля була тісно пов'язана з Грецією, він планував випускати літературно-комерційний журнал «Ерміс» («Гермес»).

Справжній розквіт грецької преси настав у 1906–1917 роках, коли в Одесі виходило одразу п'ять газет грецькою мовою. Щоденна політична газета «Космос» («*Κόσμος*», 1906–1914) видавалася Петросом Константинідісом за редакції Федора Мосхопулоса, вона мала мережу кореспондентів у Лондоні, Парижі, Константинополі, Софії й Белграді та фактично слугувала офіційним рупором грецького уряду для діаспори. Тижнева газета «Світло» («*Φῶς*», 1909–1911) друкувалася в одеській друкарні «Труд», її видавав Михаліс Кіріазіс, і вона приділяла особливу увагу підтримці грецьких біженців, безкоштовно публікуючи їхні оголошення про пошук роботи.

У 1913–1916 роках виходила «Грецька зірка» («*Ελληνικός Αστήρ*»), політичний, літературний, громадський і комерційний часопис

and philanthropist. At the turn of the century, in 1900–1901, the Chrysogelos press published the Odesa Greek Charitable Society's report for 1900 with a list of its members, as well as the charter of the Maraslis almshouse.

Attempts to establish a regular Greek-language periodical in Odesa date back to the mid-nineteenth century. In the early 1860s, the Ukrainian composer Petro Nishchynsky, whose fate was closely tied to Greece,

proposed founding a literary-commercial journal for the Greek community called Hermes.

The true flourishing of the Greek press came in 1906–1917, when five Greek-language newspapers were published in Odesa simultaneously. The daily political paper Kosmos (1906–1914) was published by Petros Konstantinidis with Fedir Moschopoulos as editor; it maintained a network of correspondents in London, Paris, Constantinople, Sofia, and Belgrade, effectively serving as an official mouthpiece of the Greek government for the diaspora. The weekly Fos (Light, 1909–1911), printed at Odesa's "Trud" press, was published by Michalis Kyriazis and paid special attention to supporting Greek refugees, publishing their job-seeking advertisements free of charge.

From 1913 to 1916, Ellinikos Astir (Greek Star) was published, a political, literary, social, and commercial journal run by Kostiantyn Katsambas, which positioned itself as a national Greek newspaper and covered the Balkan Wars. It was printed at its own "Slavic" press, owned by Olena

Chrysogelos, a well-known Odesa public figure and educator. The publication closed after a conflict, in 1916 the head of the Greek Charitable Society,

В. Параскева. «Шкільні часи», поезія. Друкарня Н. Хрисогелоса, 1895. | V. Paraskeva. School Days, poetry. N. Chrysogelos Press, 1895.

Костянтин Кацамба, що позиціонував себе як загальнонаціональна грецька газета і висвітлював події Балканських воєн. Друкувалася вона у власній «слов'янській» друкарні, що належала Олені Хрисогелос, відомій одеській громадській діячці й педагогині. Видання закрилося після конфлікту, у 1916 році голова Грецького благодійного товариства Ф. Куссис звернувся до генерального консула Греції зі скаргою на наклепи в газеті, і за розпорядженням генерал-губернатора Михайла Ебелова випуск зупинили.

Того ж 1916 року Кацамба заснував нову газету «Сонце» («*Ηλιος*»), що проіснувала до 1917 року. Останньою з п'яти стала громадсько-політична «Відродження» («*Αναγέννησις*»), що виходила під керівництвом комітету чотирьох директорів з квітня по жовтень 1917 року, редакція розташовувалась у Грецькому клубі «Омонія» на Грецькій площі. Усі 23 номери цієї газети збереглися в Одеській національній науковій бібліотеці повністю.

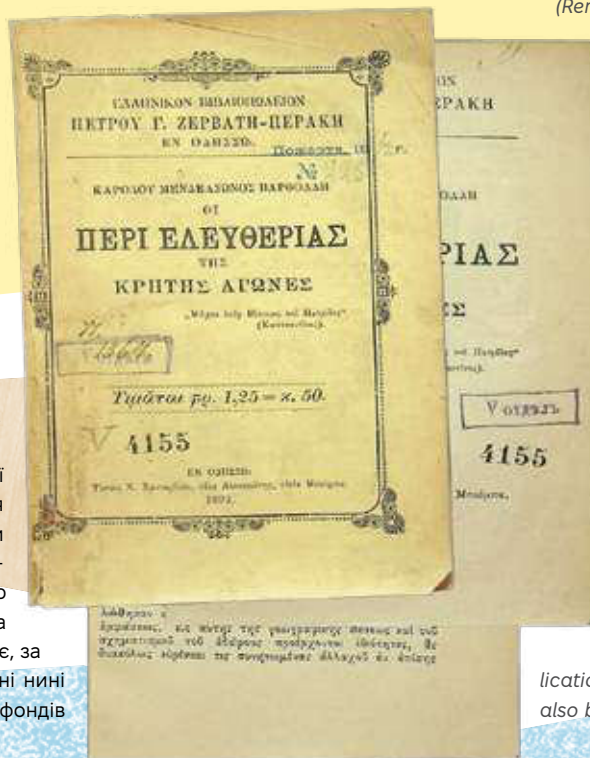
Занепад грецької преси був спричинений і фінансовими труднощами, і воєнною цензурою, запровадженою з початком Першої світової війни. Сьогодні майже повна колекція грецькомовної одеської періодики початку XX століття зберігається у фондах ОННБ. У 2020–2021 роках, за підтримки Одеської філії Грецького фонду культури, реалізовано проєкт «Одеські хронописи», у межах якого цю колекцію оцифрували і зробили доступною на онлайн-платформі «Скарби України». Проєкт триває, за підтримки Посольства Грецької Республіки в Україні нині оцифровують і грецькомовні книжкові видання з фондів бібліотеки.

F. Kussis, complained to the Greek consul general about slanderous material in the paper, and on the order of Governor-General Mykhailo Ebelov its publication was halted.

That same year, 1916, Katsambas founded a new paper, *Ilios* (Sun), which lasted until 1917. The last of the five was the socio-political *Anagenissis*

(Renaissance), published under a committee of four directors from April to October 1917; its editorial office was located at the Greek club "Omonia" on Greek Square. All 23 issues of this paper survive complete at the Odesa National Scientific Library.

The decline of the Greek press was caused both by financial difficulties and by wartime censorship introduced with the start of the First World War. Today, an almost complete collection of early-twentieth-century Odesa Greek periodicals is preserved in the ONSL's holdings. In 2020–2021, with support from the Odesa branch of the Greek Cultural Foundation, the "Odesa Chronicles" project digitised this collection and made it available on the online platform "Treasures of Ukraine." The project continues, with support from the Embassy of Greece in Ukraine, Greek-language book publications from the library's collection are now also being digitised.

К. Вартольд. «Про свободу Крита». Друкарня Н. Хрисогелоса, 1892.
K. Vartoldi. On the Freedom of Crete. N. Chrysogelos Press, 1892.

СЕРПЕНЬ 2027 / AUGUST 2027

ГРОМАДА, ЩО ЖИВЕ СЬОГОДНІ THE COMMUNITY THAT LIVES TODAY

23 серпня 1988 року в Одесі вперше в усьому Радянському Союзі було офіційно зареєстровано грецький клуб «Еллада». Його очолив Аристотель Агафангелович Папуніді (1916–2014). Це була знакова подія, в останні роки існування СРСР грецька громада Одеси отримала право на власне організоване культурне життя, і саме звідси починається безперервна лінія сучасних грецьких громадських об'єднань міста.

Сьогодні цю традицію продовжує громадська організація «Греки Одеси» на чолі з Єлизаветою Григорівною Кузьминською, а також інші об'єднання й колективи. Танцювальний ансамбль «Ельпіда» виступає на святах і фестивалях. Діє жіночий комітет громади. Клуб «Еллада» успішно працює і сьогодні, за керівництвом Геннадія Полатова, який пошив красиві костюми для «Ельпіди». Клуб щорічно проводить заходи до Дня пам'яті геноциду понтіських греків та інші. Є в Одесі й земляцтво «Малий Буялик»,

Аристотель Папуніді (1916–2014), перший президент клубу «Еллада», 1988 р. / Aristotel Papunidi (1916–2014), the first president of the "Ellada" club, 1988

Одеса, яка досі говорить по-грецьки
Odesa that still speaks Greek

Танцювальний колектив «Ельпіда», ГО «Греки Одеси»
The "Elpida" dance ensemble, NGO "Greeks of Odesa"

On 23 August 1988, Odesa registered the first Greek club in the entire Soviet Union, "Ellada." It was headed by Aristotel Agafangelovich Papunidi (1916–2014). This was a landmark event, in the final years of the USSR, Odesa's Greek community gained the right to its own organised cultural life, and it is from this point that an unbroken line of the city's modern Greek civic associations begins.

Today this tradition is carried on by the NGO "Greeks of Odesa," led by Yelyzaveta Grygorivna Kuzminska, alongside other associations and ensembles. The "Elpida" dance ensemble performs at festivals and celebrations. A women's committee is active within the community. The Ellada club is still

створене вихідцями із села, що мешкають у місті. Вони ведуть велику дослідницьку роботу з виявлення своїх витоків і збирають словник малобуялицького діалекту. На період війни всі грецькі громади Одеси працюють разом, виконуючи спільні завдання. Щороку діти грецької громади їдуть на відпочинок до літніх таборів у Греції, підтримуючи живий зв'язок з історичною батьківщиною не лише через пам'ять, а й через особистий досвід.

Громада бере активну участь у міському житті, щороку представляє власну виставку до Дня міста, покладає квіти до пам'ятника Григорію Григоровичу Маразлі, бере участь у національному заході «Ми одесити». 28 жовтня, у День Охі, річницю відмови Греції коритися ультиматуму Муссоліні 1940 року, громада вшановує грецьких ветеранів Другої світової війни.

Діти грецької громади їдуть до літнього табору в Греції
Children of the Greek community heading to a summer camp in Greece

going strong today under Hennadiy Polatov, who sewed the handsome costumes for "Elpida." Each year the club holds events marking the Day of Remembrance of the Genocide of the Pontic Greeks, among others. Odesa is also home to the Malyi Buialyk fellowship, founded by natives of that village now living in the city. They carry out extensive research into their origins and are compiling a dictionary of the Malyi Buialyk dialect. For the duration of the war all the Greek communities of Odesa work together on shared tasks. Every year, children of the Greek community travel to summer camps in Greece, maintaining a living connection with their ancestral homeland not only through memory but through personal experience.

The community takes an active part in city life, every year it presents its own exhibition for City Day, lays flowers at the monument to Grigorios Maraslis, and takes part in the "We Are Odesites" civic event. On 28 October, Oxi Day, the anniversary of Greece's refusal to submit to Mussolini's 1940 ultimatum, the community honours Greek veterans of the Second World War.

Ties with modern Greece remain close and multifaceted. The community receives visiting priests from the island of Corfu, and delegations from mainland Greece are welcomed with the traditional gift of bread and salt. Guests have included Yannis Polychronopoulos, president of the Greek-Ukrainian Chamber of Commerce, and Gerasimos Bougas, the chamber's secretary general, evidence that these ties have long since extended beyond purely cultural exchange into economic cooperation. Community members have taken part in filming a documentary about the Greeks of Odesa, and the community's young people are photographed for the city's calendar of national-cultural associations.

Twenty-three years ago, when the World Club of Odesans began the tradition of the Odesa Calendar, no one could have known it would one day become a story not of streets, but of the peoples who built Odesa. The Greek edition that opens this new cycle closes where it began, with a living community that, today as 232 years ago, still builds, celebrates, and remembers. 🇬🇷

Президент Греко-української торгової палати Янніс Поліхронопулос у гостях у громади
Yannis Polychronopoulos, president of the Greek-Ukrainian Chamber of Commerce, visiting the community

Зв'язки з сучасною Грецією залишаються тісними й багатограничними. Громаду відвідують священники з острова Керкіра (Корфу), делегації з материкової Греції зустрічають хлібом і сіллю за давньою традицією гостинності. У гостей бували Янніс Поліхронопулос, президент Греко-української торгової палати, і Герасімус Бугаз, генеральний секретар цієї ж палати, свідчення того, що зв'язки давно вийшли за межі суто культурного обміну і охоплюють також економічну співпрацю. Члени громади брали участь у зйомках документального фільму про греків Одеси, а молодь громади знімається для календаря національно-культурних об'єднань міста.

Двадцять три роки тому, коли Всесвітній клуб одеситів починав традицію Одеського календаря, ніхто не міг знати, що вона одного дня стане розповіддю не про вулиці, а про народи, які створили Одесу. Грецький випуск, що відкриває цей новий цикл, замикається там само, де починався, живою громадою, яка сьогодні, як і двісті тридцять два роки тому, буде, святкує й пам'ятає. 🛖

ХТО ПРАЦЮВАВ НАД ВИПУСКОМ WHO WORKED ON THIS ISSUE

Автор і продюсер проєкту — Іван Ліптуга

Author and project producer — Ivan Liptuga

Кураторка випуску — Єлизавета Кузьминська, голова ГО «Греки Одеси», член Ради Федерації грецьких товариств України, авторка дослідження «Знамениті греки Одеси»

Issue curator — Yelyzaveta Kuzminska, Head of the NGO "Greeks of Odesa", Member of the Council of the Federation of Greek Societies of Ukraine, author of the study "Famous Greeks of Odesa"

Науковий консультант, античний розділ — Андрій Красножон, ректор Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського., доктор історичних наук
Academic consultant, antiquity — Andriy Krasnozhon, Rector of the South Ukrainian K. Ushynsky National Pedagogical University, Doctor of Historical Sciences

Науковий консультант — Євгенія Бережок, завідувачка відділу краєзнавства «Одесика» Одеської національної наукової бібліотеки
Scientific consultant — Yevgenia Berezhok, Head of Local History Department "Odesyka" of Odesa National Scientific Library

Архівні матеріали — Одеська національна наукова бібліотека, генеральний директор Ірина Бірюкова
Archival materials — Odesa National Scientific Library; Iryna Biryukova, General Director

Дизайн та верстка — Студія Івана Воїна
Design & layout — Ivan Voin Studio

Видавець — Всесвітній клуб одеситів
Publisher — Worldwide Club of Odesites

Меценат проєкту — Костянтин Соболев, амбасадор Одеси в Афінах / Patron of the project — Kostiantyn Sobol, Ambassador of Odesa in Athens

КОЛЕКЦІЯ «ОДЕСЬКИЙ КАЛЕНДАР» / "ODESA CALENDAR" COLLECTION

Цикл МУЛЬТИКУЛЬТУРНЕ МІСТО / The MULTICULTURAL CITY Series

2026–2027

ЦИФРОВИЙ АРХІВ / DIGITAL ARCHIVE

Матеріали, які не вмістилися в календар, — оцифровані книги, газети і документи грецької Одеси XIX і початку XX століть — доступні у фондах Одеської національної наукової бібліотеки. Materials that would not fit in this calendar — digitised books, newspapers and documents of Greek Odesa from the 19th and early 20th centuries — are available in the collections of the Odesa National Scientific Library.

Одеська
національна наукова
бібліотека

Проект «Одеські хронописи», 2020–2021 — оцифрування грецькомовної періодики Одеси за підтримки Грецького Фонду культури. Триває оцифрування книжкових видань за підтримки Посольства Грецької Республіки в Україні. Project "Odesa Chronicles", 2020–2021 — digitization of Greek-language periodicals of Odesa with the support of the Hellenic Cultural Foundation. Digitization of book publications is ongoing with the support of the Embassy of the Hellenic Republic in Ukraine.

Цикл «ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ВУЛИЦІ» / The "THE HISTORY OF ONE STREET" Series

2003–2004

2004–2005

2005–2006

2006–2007

2007–2008

2008–2009

2009–2010

2010–2011

2011–2012

2012–2013

2013–2014

2014–2015

2015–2016

2016–2017

2017–2018

2018–2019

2019–2020

2020–2021

2021–2022

2025–2026

ПОДЯКА / THANKS TO

Генеральному консульству Грецької Республіки в Одесі / Consulate General of the Hellenic Republic in Odesa • Інституту археології НАН України / Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine • Одеському археологічному музею НАН України / Odesa Archaeological Museum of the National Academy of Sciences of Ukraine • Одеському національному університету імені І. І. Мечникова / Odesa I. Mechnikov National University • Грецькому Фонду культури в Одесі / Hellenic Cultural Foundation in Odesa